SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
24/2017
17. jún 2017

Cena 0,50 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845 VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SVEDECTVO P. ŠTRELINGERA O DARE MAJSTRA HLOŽNÍKA Strana 4.

PETROHRAD SA STAL V JÚNI RUSKÝM DAVOSOM Strana 5.

JÁN LITECKÝ ŠVEDA KRITICKY: – NA ČELE ÚPN JE MONARCHA! Strana 6.

SLOVENSKÁ LIGA V AMERIKE – 110 ROKOV BOJOV A AKTIVÍT Strana 8.

PROFESOR IVAN STADTRUCKER A JEHO PRÍNOS FILMU A TELEVÍZII Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Na sklonku 20. storočia sme zo slovenských lesov ročne ťažili päť miliónov kubických metrov dreva. Nedávna správa, že sme dosiahli ročnú ťažbu desať miliónov, otrasie azda každým, kto má vzťah k vlasti, prírode, životnému prostrediu a zároveň myslí aj na potomkov. Navyše nikto nezaručí, že tá správa, akokoľvek ohromujúca, je aj úplná. Lesy – na rozdiel od tamtých čias – majú dnes veľa majiteľov, malých, väčších, veľkých, a nechce sa mi veriť, že všetci udávajú aj úplné čísla. Les už nie je národným majetkom – dokonca aj lesy, čo zostali štátu, majú viacero pánov – ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka, ministerstvo životného prostredia, ministerstvo obrany, viac ako polovicu všetkých lesov vlastnia mestá, cirkev, urbárske spoločnosti, akciové spoločnosti, malí a väčší súkromníci – a je prirodzené, že každý z nich si hľadí vlastný záujem. Istotne, v raste ťažby si svoje vykonali aj kalamity, ktoré sa museli spracovať, ale ani tá najväčšia v roku 2004, keď len vo Vysokých Tatrách padlo k zemi asi tri milióny dospelých stromov, nezdvihla ťažbu na súčasnú úroveň. A čo nás trápi už z čias dávnominulých: väčšinu vyťaženého dreva vyvážame bez akejkoľvek pridanej hodnoty, bez zamestnania ďalších ľudí v procese jeho spracovania, iba ako drevo. Je to jeden z najsmutnejších pohľadov, keď sa zo Slovenska von rútia nákladiaky s ťažkými prívesmi a vozne plné guľatiny.

Bývam sto metrov od lesa. Boli časy, keď ráno okolo hrkotala skriňová Avia a z jej okien znel džavot lesných robotníčok, čo šli na výsadbu; na poludnie im kamarát Paľo Tuma viezol teplú stravu a podvečer ich privážal späť. Paľo je už pár rokov dôchodca a ja už dávno nečujem veselý džavot žien. Namiesto toho sledujem dvojice s káričkou, ako vidlicou napichávajú papieriky popri ceste a na chodníkoch, každý deň iný pár, ako im padne dátum aktivačných prác. Nenašlo by sa oveľa viac zmysluplnej práce, neporovnateľne viac práce v okolitých rúbaniskách? Aby budúcim generáciám neznel úvod k Hájnikovej žene „Pozdravujem vás, lesy, hory...“ ako rozprávka z dávnych čias.

Ján ČOMAJ

R -2017029

NEOGRAFIA

www.neografia.sk

ISSN 0862-8823 24

9 770862 882007

Kultúrna autonómia má podobu nevinne pomenovaného zákona o fonde

Suverenita s novou nebezpečnou trhlinou

Margaréta VYŠNÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Zákon o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín je novým prvkom v podpore národnostných menšín. Fond sa izoluje od doterajšej politickej svojvôle a bude existovať ako samostatná a nezávislá entita so samosprávnymi prvkami. Lenže nevinne vyzerajúci zákon o fonde začína naplňať politický program oboch menšinových maďarských strán na Slovensku o kultúrnej autonómii.

Fond na podporu kultúry národnostných menšín bude podľa litery zákona verejnoprávnou inštitúciou na zachovanie, vyjadrenie, ochranu a rozvoj identity kultúrnych hodnôt národnostných menšín. Má jasné prvky samosprávy: „Samospráva znamená, že každá menšina by bola v rámci fondu oddelená, teda namiesto etnicky zmiešaných, zbytočných a nezmyselných komisií by vznikli tzv. rady pre menšinové kultúry zvlášť pre každú menšinu,“ vysvetľoval vlani v Národnej rade SR (NR SR) predkladateľ vtedy ešte neschváleného návrhu zákona o fonde László Sólymos (Most – Híd).

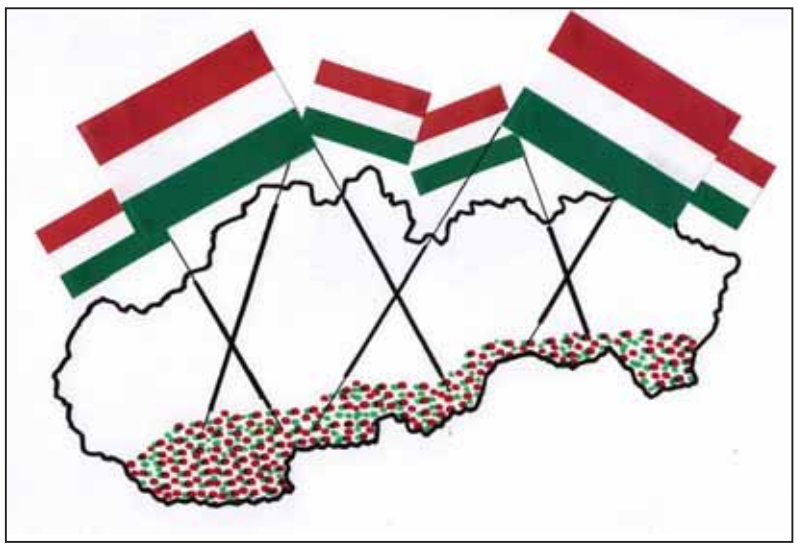

■ SAMI ROZHODUJÚ

Maďarská menšina si sama bude rozhodovať o prioritách svojej kultúry. V navrhovanom systéme menšinových samospráv Mostu a Strany maďarskej komunity (SMK) znamená navrhovaný fond v podstate jeden zo stupňov kultúrnej samosprávnej inštitucionalizácie národnostných menšín. SMK chce podľa svojej Koncepcie zachovania a rozvoja maďarskej komunity na Slovensku zriadiť celoštátnu samosprávu, regionálne a obecné menšinové samosprávy. „Pre obdobie, kým sa vytvorí menšinová rada, je veľmi dôležitá obsahová a organizačná stabilizácia vládnej pozície zodpovednej za národnostné menšiny, “ uvádza sa v Občianskej vízii strany Most z roku 2015.

Nuž, stabilizácia vládnej pozície je už faktom – Most má svojich ľudí vo vysokých pozíciách ministerstva kultúry, školstva a dopravy aj na postoch oboch splnomocnencov a má otvorené dvere na napĺňanie menšinovej politiky. Ešte v roku 2015 ministerstvo kultúry nesúhlasilo so vznikom fondu. Vo februári tohto roka Rada vlády SR pre kultúru už prijala návrh zákona o fonde a odporučila vláde SR schváliť ho. Ministerstvo kultúry pripravilo návrh zákona na základe Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2016 – 2020.

■ SMER AUTONÓMIA?

Pre menšinových politikov sú spoločné komisie a doterajší systém rozdeľovania peňazí pre menšiny, teda viacnásobná kontrola štátu, zbytočné a nezmyselné. Navyše, ak po zlých skúsenostiach vo výbore pre národnostné menšiny v minulom volebnom období sa museli prispôsobovať dotačnému systému spravodlivému pre všetky menšiny. Existuje aj nebezpečenstvo, že doterajšie žiadosti o podporu menšinovej kultúry, ktoré nemohli byť pre svoj netolerantný obsah podporené štátom, dostanú teraz zelenú. Viacerí žiadatelia a organizátori štátom podporených projektov pre maďarskú menšinu sa aj napriek tomu cítili už natoľko autonómni, že nepovažovali ani len za slušnosť uvádzať na podujatiach aspoň základné údaje o podujatí v štátnom jazyku. Ministerstvo kultúry bolo nútené navrhnúť vo svojej ostatnej správe o stave používania štátneho jazyka opatrenie, aby pre schválené projekty bola podmienka uvádzať základné údaje aj v štátnom jazyku. V prípade fondu nepôjde však ani tak o bežné kultúrne podujatia, hoci aj tie majú svoj význam v systéme propagandy, ale najmä o ďalšie finančne náročné „vedecké“ výskumy, štúdie či prieskumy verejnej mienky, ktoré nás budú uisťovať o zanikajúcej maďarskej kultúre a o nevyhnutnosti jej osamostatnenia.

Zákon o fonde je schválený. Azda to v praxi nebude znamenať, že na úkor vyššej autonómnosti pre maďarskú menšinu bude viac obmedzení pre dosah štátnej kontroly. Na juhu Slovenska stále žije viac Slovákov ako Maďarov. Dúfajme, že tento nový zákon spolužitie zlepší a slovenský juh nebude o krok bližšie k izolácii a suverenita štátu nedostane novú trhlinu.

3 OTÁZKY PRE:

Ing. Jána MOKOŠA, primátora jubilujúceho mesta Vysoké Tatry

Zmysluplne spravujeme dedičstvo po predchodcoch

● Tento rok sa nesie v znamení sedemdesiateho výročia vzniku mesta Vysoké Tatry. Pán primátor, ako vzniklo toto mesto, v čom hľadať ideu a jej postupné napĺňanie?

Osady, z ktorých bolo vytvorené mesto, vznikli ako satelity podtatranských obcí. Myšlienka odlúčenia a následné spojenie do jedného samosprávneho celku rezonovala už po prvej svetovej vojne a vychádzala najmä z kruhov kúpeľníctva i zo zdravotníckych štruktúr. Prvým krokom bolo však až vytvorenie Národného výboru v Smokovcoch a potom v Tatranskej Lomnici, na Štrbskom Plese, v Tatranskej Polianke a vo Vyšných Hágoch v roku 1945. Práve na ich podnet nariadením SNR z 15. marca 1947 bolo schválené vytvorenie obce Vysoké Tatry. Nikdy by sa to nebolo podarilo, keby sa nenašlo dosť ľudí, ktorí mali chuť pracovať a napredovať. Pred nami je úloha, aby sme dôstojne a zmysluplne spravovali to, čo nám zanechali.

● Návštevníkov opäť čaká program Tatranského kultúrneho leta...

Aj tento rok máme pripravenú bohatú kultúrno-spoločenskú nádielku, veď kultúrne leto potrvá dva a pol mesiaca. Od 16. júna do 3. septembra budeme počas každého víkendu ponúkať pestrú paletu programov tak, aby si na svoje prišiel každý, a všetky budú prístupné zdarma. Otvorenie letnej sezóny 16. – 18. 6. bude spojené s programami Stretnutie pri kyselke, otváracím koncertom a Tatranským juniálesom. Prvým dňom prázdnin sa začína deviaty ročník festivalu mládežníckych orchestrov a zborov Šengenský poludník – Euroorchestries Slovakia. Ďalší ročník Tatranského oldtimera – zrazu historických vozidiel, sa uskutoční 7. – 9. 7. a divadelný festival Stretnutia 14. –16. 7. Záver leta vyplní multižánrový Tatra Flowers...

● K výročiu patrí aj plánovanie budúcnosti. Ktoré projekty rozbehnete v najbližšom čase?

Len výberovo – bude to kolaudácia zrekonštruovaného Domu služieb v Starom Smokovci, výstavba nájomných bytových domov v Tatranskej Lomnici pre mladé rodiny a cyklotrasa Tatranská Lomnica – Tatranská Kotlina. Zo zdrojov štátneho rozpočtu začneme s obnovou NKP Vila Iskra v Novom Smokovci tak, ako sme zrekonštruovali Vilu Flóru i Vilu Ilonu v Starom Smokovci, kde je expozícia Tatranskej galérie. Čaká nás náročná práca na poli osvety v oblasti ochrany prírody pred požiarmi, ochrany obyvateľstva a jeho správania k medveďovi hnedému...

Zhováral sa Igor VÁLEK
Foto: archív (jm)

V SNN 25/2017 SI PREČÍTATE

- Prezident Macron prikázal ministrom, aby sa krotili a nehovorili hneď do každého mikrofónu.
- Pre budúcnosť slovenského pôdohospodárstva bude lepšie, ak dnes ukážeme jeho negatíva.
- Predseda ZMOS-u Michal SÝKORA: Najsilnejší argument sú ešte vždy praktické skúsenosti.

Vzťah k vlastnej štátnosti znesváruje a rozdeľuje Slovákov

Vatry zvrchovanosti pomaly zhasínajú

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

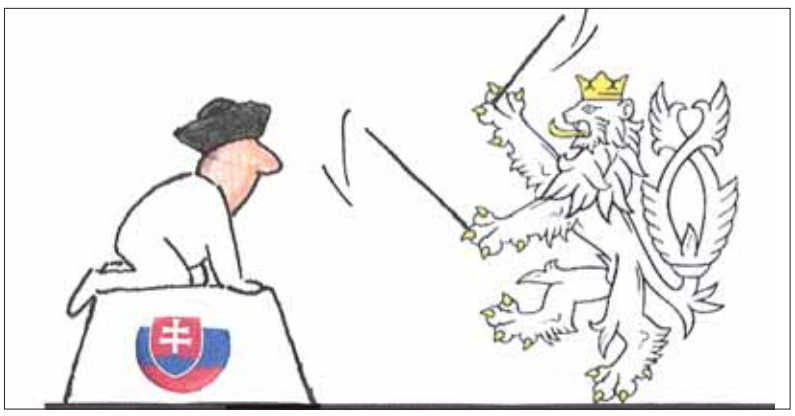

O mesiac si pripomenieme dvadsiate piate výročie od prijatia Deklarácie o zvrchovanosti Slovenskej republiky. Poslanci slovenského zákonodarného zboru odhlasovali dokument, ktorý posunul Slovensko medzi suverénne národy. Proti hlasovali iba poslanci za Kresťanskodemokratické hnutie. Deklaráciou sa položili základy na vznik samostatnej Slovenskej republiky. Ide o taký významný akt v živote národa, aký by si zaslúžil veľkolepé oslavy. Lenže doteraz ani raz nebol 17. júl v centre pozornosti širokej verejnosti. Skôr naopak. Odporcovia slovenskej samostatnosti sa predbiehali v tom, kto čo najviac zosmiešni jej symbol – vatry zvrchovanosti.

Pripomeňme si, že práve postoj KDH k slovenskej samostatnosti spôsobil polarizáciu slovenskej spoločnosti, a tá trvá dodnes. Za epigóna politiky čechoslovakizmu na Slovensku možno označiť práve KDH, kým HZDS stelesňovalo politiku národných síl.

■ POD PLÁŠTIKOM NADÁCIE

Napriek tomu, že toto hnutie sa v ostatných voľbách dostalo mimo parlamentnej pôdy, má dostatok pák na realizáciu svojej politiky a na ovplyvňovanie verejnej mienky. Vytvorilo množstvo paralelných štruktúr – ako vlastné kresťanské odbory či vlastnú organizáciu politických väzňov, ale aj ďalšie mimovládne organizácie. V ostatnom čase trebárs veľmi aktívnu Nadáciu Antona Tunegu. A tak ako farizejsky sa politici v KDH prikryli kresťanským názvom, tak aj nadácia si zvolila meno bývalého gymnazistu z Trenčína popraveného za jeho vlastenecké presvedčenie. Tunega sa po vojne zapojil do spoločenstva Bielej légie, ktorej prvoradým cieľom bola obnova slovenskej štátnosti a protikomunistický odboj. Čo teda spája KDH s týmto slovenským martýrom?

Negatívny postoj KDH k slovenskej štátnosti je známy. Ťažko možno uveriť v úprimnosť protikomunistického postoja hnutia, keď sa vo vládnej koalícii spojilo s bývalými komunistami pretransformovanými do SDĽ. Napokon, kádehákom nerobilo problém spojiť sa ani s liberálnou stranou hlásajúcou pravý opak rodinnej politiky a prístupu k životu. Vari aj takáto lavírujúca politika KDH prispieva k tomu, že slovenská spoločnosť sa zmieta a nenachádza politické ukotvenie svojej indentity, jasne danej preambulou Ústavy SR. Len na okraj, 12. júna organizovala Nadácia Antona Tunegu pod záštitou Jána Figeľa, osobitného vyslanca EÚ pre náboženské slobody vo svete, konferenciu s názvom Naša pomoc prenasledovaným pre náboženské presvedčenie...

■ ÚTOK NA ŠTÁTNOSŤ

Komunistický internacionalizmus i demokratický liberalizmus majú jedno spoločné – stieranie hraníc medzi štátmi, individualizáciu spoločnosti. Liberáli nehovoria o rozbití súdržnosti spoločnosti, ale o individuálnych právach jednotlivcov. Kresťanská spoločnosť je terčom útokov aj preto, že je dobre organizovaná, socializovaná. Podpora čechoslovakizmu zo strany KDH je v priamom rozpore s potrebami kresťanov na Slovensku. Česká spoločnosť je najateistickejšou v Európe. Vytlačenie HZDS ako symbolu obnovenia slovenskej štátnosti a urputné úsilie kriminalizovať tento politický subjekt možno považovať za útok proti slovenskej štátnosti. Napokon, ostatné ataky ústavných činiteľov narušujúce princípy právneho štátu možno charakterizovať ako prejavy nenávisti k vlastnému štátu. Odstránenie HZDS z verejného života a trvalá diskreditácia jeho predstaviteľov boli z hľadiska potrieb globalistov zrejme jedinou prekážkou na ceste k dosiahnutiu cieľa na Slovensku.

Teroristické útoky nabádajú k ostražitosti aj k preventívnym krokom

Prvoradá je bezpečnosť návštevníkov

Ján ČERNÝ – Foto: Štefan KAČENA

Prostredníctvom novely zákona o verejných kultúrnych podujatiach, ktorý je ešte z roku 1991, si Slovenská národná strana predsavzala zabezpečiť vyššiu mieru ochrany kultúrnych podujatí a návštevníkov na nich pred prípadnými teroristickými útokmi.

Koaličná Slovenská národná strana oznámila pred pár dňami zámer presadiť nové bezpečnostné pravidlá pri organizovaní kultúrnych podujatí. Chce tak urobiť prostredníctvom novely zákona o verejných kultúrnych podujatiach, ktorý už platí takmer štvrťstoročie. Informoval o tom predseda SNS aj Národnej rady SR Andrej Danko.

■ SUMA OPATRENÍ

Podľa jeho slov ide o reakciu na nedávne útoky v Británii. Medzitým sa však stal ďalší incident v Paríži. Polícia však útočníka včas zneškodnila.

„Pripravíme návrh opatrení na kultúrne podujatia, na ktorých bude v stupňoch a režimových opatreniach určené, aké pravidlá bezpečnosti musí organizátor kultúrneho podujatia dodržiavať," povedal o zámere Andrej Danko. Pri športových podujatiach sú už v súčasnosti bezpečnostné opatrenia podľa neho dobre rozpracované. Lenže organizátori kultúrnych podujatí v krytých halách alebo na veľkých verejných priestranstvách budú musieť oveľa viac dbať na bezpečnosť akcií a ich návštevníkov. Budú musieť mať vypracované bezpečnostné plány pre prípadný útok, budú musieť spolupracovať s bezpečnostnými zložkami štátu, nielen so súkromnými bezpečnostnými službami, a dostanú aj pokyny zo zákona, ako vykonávať vstupné kontroly pri príchode návštevníkov.

■ OSOBITNÁ KOMISIA

Andrej Danko pripomenul, že pred zverejnením zámeru absolvoval osobne niekoľko rokovaní na ministerstve vnútra i na pôde policajného zboru. Ministerstvo vnútra podľa predsedu SNS zriadi osobitnú komisiu, ktorá sa má urýchlene návrhom novely zákona zaoberať. Komisia bude spolupracovať so zástupcami organizátorov. Vypracuje tiež zásady pre jednotlivé druhy podujatí – zrejme podľa ich návštevnosti a podobne. „Pretože dvadsaťšesť rokov starý zákon je pri týchto kultúrnych podujatiach nedostatočný," zdôraznil predseda SNS s tým, že nikto nechce odrádzať alebo finančne zaťažovať organizátorov.

■ BEZ FINANČNEJ ZÁŤAŽE

Predseda NR SR pripomenul, že novela zákona „o bezpečnosti na kultúrnych podujatiach" nemá viesť k dodatočnej finančnej záťaži organizátorov. Tak isto zdôraznil, že nechce, aby sa do popredia verejnosti dostali také podružné otázky, ako kontrola osobných vecí vo vakoch či priechod cez prípadné skenery pri vchode do areálu podujatia. Nepriamo upozornil na verejné podujatia, ktoré sa v uplynulých dňoch udiali s netradične vysokou účasťou. V nijakom prípade nebude zámerom štátu či novely zákona ich organizovanie dajako obmedzovať, skôr bude snaha spojiť pri ich príprave organizátorov a bezpečnostné zložky štátu.

Populárne slovenské festivaly každý rok prilákajú tisícky návštevníkov. Prvoradým imperatívom ich organizátorov v súčasnosti je garantovanie ich bezpečnosti.

VŠIMLI SME SI

Dom ľudového bývania v Šali predstavuje Slovákov v Maďarsku. Najnovšia výstava do 24. júna ponúka výber z predmetov každodennej potreby, ale aj typický ľudový odev či svadobný odev pre nevestu z roku 1924. Projekt pod názvom Dom ľudového bývania vznikol už pred viacerými rokmi v občianskom združení Fotoklub Šaľa ako potreba zviditeľnenia historickej pamiatky na území mesta Šaľa.

Oroszlánčania vystavujú v Šali

Dom ľudového bývania v Šali.

Správcom Domu ľudového bývania je Ponitrianske múzeum v Nitre. Najnovšia muzeálna expozícia hovorí o ľuďoch nám nielen srdcom, ale aj krvou blízkych. Slovenská samospráva v Oroszlány sa stará o zachovanie povedomia, kultúry, tradícií a pamiatok na svojich slovenských predkov a zakladateľov obce. Okrem iných tradičných podujatí, usporiadaných počas roka každoročne v auguste, v rámci Dedinských dní oživuje kultúrny život mesta pestrým programom. Odohráva sa na hlavnom námestí Starej dediny v susedstve evanjelického kostola a v priestoroch slovenského Pamiatkového domu. Nuž a tento spôsob života Slovákov, ktorí prišli do maďarskej obce Oroszlány začiatkom 18. storočia, predstavuje výstava Prejavy hmotnej ľudovej kultúry Slovákov žijúcich v Maďarsku.

Oroszlány je obec na území Maďarska, o ktorej prvá písomná zmienka pochádza z roku 1383. V 16. storočí bola obec po tureckých vpádoch úplne zničená. Opustená zostala až do začiatku 18. storočia, keď vtedajší zemepán Antal Esterházy povolal do obce Slovákov z Nitrianskej, Bratislavskej, Trenčianskej stolice a Myjavy. Dal im právo slobodného vierovyznania a daňové úľavy, po ktorých sa obec začala postupne zaľudňovať.

(ib)

Foto: Štefan KAČENA

Nadobúdanie poľnohospodárskej pôdy upraví nová legislatíva

Účinné nástroje proti špekulantom s pôdou

Ministerstvo pôdohospodárstva predložilo do medzirezortného pripomienkového konania návrh novely zákona o nadobúdaní vlastníctva poľnohospodárskeho pozemku (140/2014 Z. z.), v ktorom prináša „účinné nástroje na jej ochranu proti špekulantom". Zároveň prichádza s novou víziou prístupu k poľnohospodárskej pôde pre ľudí s aktívnym záujmom na jej využívanie pre potravinové ciele.

„Poľnohospodárska pôda je nenahraditeľným bohatstvom našej krajiny. Našou úlohou je zabezpečiť jej využívanie v prospech potravinovej sebestačnosti Slovenska a zamedziť jej zneužívanie na špekulatívne účely. Umožníme na nej preto hospodáriť malým aj začínajúcim farmárom, ale i fyzickým osobám. Ľuďom, ktorí si k nej vytvoria vzťah, budú dbať na zachovanie jej úrodnosti a prinesú do našej krajiny vyššiu rôznorodosť pestovaných plodín," oznámila v tejto súvislosti ministerka Gabriela Matečná.

Pôdohospodársky rezort obmedzuje novelou zákona nákup poľnohospodárskej pôdy na nepoľnohospodárske ciele. Limituje tak špekulantov, ktorým ide len o kapitálové investície (alebo dotačné podvody), a nie o jej reálne využitie na poľnohospodárstvo. Novela prináša zákaz použitia poľnohospodárskej pôdy ako nepeňažného vkladu do imania obchodnej spoločnosti a družstva. Pri jej predaji zavádza predkupné práva na prospech samostatne hospodáriacich roľníkov, ktorí v každom ponukovom stupni systému predaja poľnohospodárskej pôdy získajú predkupné právo.

„Nákup poľnohospodárskej pôdy uvoľňujeme aj pre fyzické osoby, ktoré majú záujem o jej poľnohospodárske využitie, a stanovujeme zavedenie majetkového stropu. Fyzická osoba tak bude môcť vlastniť, respektíve zakúpiť si oproti súčasnému stavu poľnohospodársku pôdu do troch hektárov, samostatne hospodáriaci roľník do tristo hektárov a právnická osoba do sedemsto hektárov," pripomenula ministerka Matečná. Ako poistku proti znehodnocovaniu a špekuláciám s najcennejšou a najúrodnejšou poľnohospodárskou pôdou krajiny novela zavádza primárne predkupné právo pre Slovenský pozemkový fond.

ČO INÍ NEPÍŠU

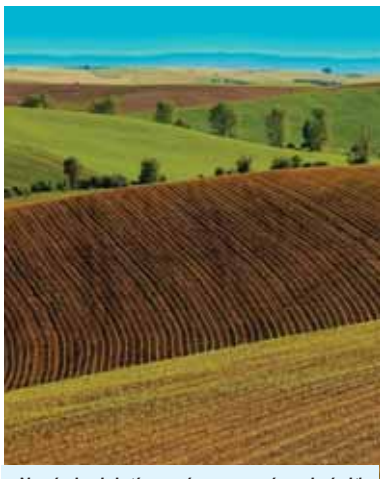

Nová legislatívna úprava má zabrániť špekulatívnemu nadobúdaniu poľnohospodárskych pozemkov.

Novela zákona zároveň vypúšťa podmienku desaťročného trvalého pobytu na území SR, ktorá nespĺňala cieľ ochrany pred špekulantmi, a pritom vážne obmedzovala prístup k pôde práve malým a mladým slovenským poľnohospodárom. Túto podmienku kritizovali aj bruselské orgány. Zlepšiť sa tak má prístup aktívnych poľnohospodárov k pôde a zároveň sa otvára možnosť vstupu mladým ľuďom do poľnohospodárskeho sektora, v ktorom priemerný vek dosahuje až päťdesiat rokov.

Navrhovaná novela je jednou zo série legislatívnych úprav, s ktorými by ministerstvo pôdohospodárstva malo prísť v krátkom čase. Samotná nedávna úprava Ústavy SR v kapitole ochrana pôdy si to totiž priam vyžaduje. A to nie je nijaký teoretický papierový výmysel, po tom volá najmä terénna prax.

Štefan ZLATOŠ

Foto: Emil SEMANCO

Už hodinu po dvanástej ...

Roman MICHELKO

V súvislosti s novelou zákona o ÚPN sa začínajú vytvárať bájky a legendy s cieľom zakryť skutočnú podstatu problému. Ten pramení z jednoduchého faktu. Súčasný predseda Správnej rady ÚPN Ondrej Krajňák vo svojej funkcii zlyhal. Už jeho nominácia bola veľmi nešťastná a svedčí o tom, že vládne strany pri obsadzovaní množstva postov konajú náhle, improvizovane, bez hlbšieho uváženia, a preto niektoré takéto nominácie sa skončia nešťastne. Ondrej Krajňák je presne tento prípad. Na svoju funkciu sa ani zďaleka nekvalifikoval – ani osobnostne, a už vôbec nie odborne. To by však nemusel byť až taký problém, ak by mal v sebe elementárnu ľudskú pokoru, súdnosť a schopnosť uvedomiť si, že vedie inštitúciu, ktorá má v značnej miere samosprávny charakter a všetky svoje plány a koncepcie, ale aj zásadnejšie rozhodnutia môže presadiť len v prípade, ak o tom presvedčí Správnu radu. Je zjavné, že svoje postavenie poňal úplne inak. Keď pochopil, že jeho viaceré nekompetentné návrhy narážajú na odpor v Správnej rade, začal sa správať ako vládca. Veľmi skoro sa tak dostal do ostrého konfliktu nielen s Dozornou radou ÚPN, ale aj s celou Správnou radou, ktorá je kreovaná z troch zdrojov – tretinu členov vymenováva vláda, tretinu parlament a tretinu prezident. Vymenovávanie prebieha v rozličnom čase a už tento spôsob kreovania je zárukou, že členovia Správnej rady nie sú takpovediac z jedného cesta.

Krajňákovi sa však podarilo nemožné – popudil proti sebe všetkých členov Správnej a dokonca aj Dozornej rady. Členovia Správnej rady už v roku 2014 napísali list adresovaný Národnej rade Slovenskej republiky s výzvou riešiť neúnosnú situáciu – v liste sa doslovne hovorí o „stave úplného rozvratu“, pričom je namieste otázka, prečo sa to neriešilo už vtedy? Následkom toho v ÚPN nastalo bezvládie, alebo skôr bezprávie, keď predseda Správnej rady začal ostentatívne

KOMENTÁR

ignorovať tento orgán, ba dokonca ho zažaloval na súde. Súdnou žalobou chcel dosiahnuť, aby súd definoval jeho kompetencie. Aktuálne je rozhodnutie na Najvyššom súde. Nižšie súdy mu nevyšli v ústrety. Napokon nič viac nedokazuje odborné a manažérske „kvality“ predsedu – filmového režiséra, ako fakt, že od roku 2013 ÚPN vyprodukoval jediný dokumentárny film, kým pred jeho nástupom ich v ústave vznikalo niekoľko ročne. Je smutné, že takýto stav nastal už v prvých mesiacoch jeho pôsobenia na čele ÚPN a bolo jasné, že to môže vyriešiť len zákonodarca.

Novela zákona o ÚPN priam systémovo zabraňuje takému fatálnemu zlyhaniu, akého sme dnes v ÚPN svedkami. Podobnej situácii sa predíde už samotnou voľbou predsedu Správnej rady ÚPN. Práve Správna rada si totiž po novom bude z vlastného stredu voliť svojho predsedu. Tým sa predíde situácii, v akej sa nachádza dnes. Tento nový spôsob má aj ďalšie výhody. Za daných okolností je podstatne pravdepodobnejšie, že na čelo ÚPN sa dostane všeobecne vážená a rešpektovaná osobnosť, nie nominant politikov, ktorí výber súčasného kandidáta zjavne podcenili a stačilo len to, že najmenej prekážal. Mimochodom, aj po novele zákona o ÚPN má Krajňák úplne rovnakú šancu obhájiť svoj post spolu s ďalšími ôsmimi členmi tohto orgánu. Ak sa tak nestane, nebude to vinou zásahu politikov, ale pre jeho profesijné a ľudské (ne) kvality.

Treba zdôrazniť, že Krajňák sa stal predsedom Správnej rady ÚPN v čase samovládnutia Smeru-SD bez akýchkoľvek koaličných partnerov, a práve preto sa ním stal len z milosti tohto politického subjektu. O to trápnejšie a smiešnejšie vyznieva, ak kolegov zo Správnej rady nálepkuje ako politických nominantov Smeru a SNS. Do tejto skupiny však zaradil aj nominanta prezidenta Kisku. Najtrápnejšie na všetkom je, že ľudia z jeho okolia sa usilujú vytvoriť legendu o tom, že novela zákona o ÚPN má akýsi súvis s peripetiami šéfa českej ANO Andreja Babiša. Pre ľudí, čo aspoň trochu vidia do veci, je jasné, že je to extrémne hlúpa fabulácia. V celej Správnej rade, medzi pracovníkmi a všetkými zúčastnenými je absolútny konsenzus v tom, že spis agenta Bureša (krycie meno A. Babiša) je pravý, a preto A. Babiš bol aktívnym a vedomým spolupracovníkom ŠTB. Problém nie je na strane ÚPN ani nikde v politických kruhoch, v tejto kauze je na slovenskej strane sporu absolútny konsenzus. Problém je v tom, že bývalí riadiaci dôstojníci ŠTB, ktorí agenta Bureša riadili, za záhadných okolností zásadne zmenili výpovede v tom zmysle, že si všetko, čo je v spise, vymysleli, a že vlastne s Babišom nespolupracovali. Práve tieto tvrdenia korunných svedkov dostali proces s Babišom do dôkazovej núdze, čo však nie je záležitosť ÚPN, ale súdov.

Uteč, schovaj sa, skoč, plávaj?

Ľudovít ŠTEVKO

Staršia slovenská filmová komédia Utekajme, už ide! bola podľa režiséra Dušana Rapoša „o prekopaní sa do iného sveta – úniku zo sveta socializmu do kapitalizmu“. O aký únik ide dnes v čase teroristických útokov islamistov podľa odporúčanej stratégie Run, Hide, Tell (Uteč, schovaj sa, oznám to), najnovšie príručky nehovoria. Kam sa má vlastne schovať či prekopať človek Európan pri napadnutí hosťujúcimi džihádistami na moste cez rieku Temžu, Seinu alebo cez Dunaj? Musí skočiť do rieky a plávať, čo mu sily stačia? Potom by však odporúčanie odborníkov na terorizmus malo znieť inak – Uteč, skoč, plávaj (Run Skip Wim)! Pred niektorými útokmi sa však nedá utiecť. Mohamed Lahouaiej-Bouhlel usmrtil počas osláv v Nice nákladiakom osemdesiatšesť ľudí tým, že ním nabehol a vrazil do nič netušiaceho davu. Čím dlhšie vraj človek premýšľa, tým má menšiu šancu prežiť. Ďalšia krízová poučka „nepremýšľať“ v tomto prípade stratila zmysel.

Podobné rady by nám pripomínali hororový hollywoodsky film, ak by neboli po udalostiach v Manchestri a Londýne vyslovené smrteľne vážne.

POZNÁMKA

Niektorí európski politici hovoria, že na terorizmus si treba zvykať, zatiaľ čo iní zdôrazňujú, že musíme byť obozretní napriek tomu, že na uliciach budú hliadkovať vo dne v noci policajti, že nás bude kontrolovať a chrániť ozbrojená stráž na koncertoch, na kultúrnych a športových podujatiach... Paríž a Londýn si už zvykajú aj na výnimočný stav a štvrtý alebo piaty stupeň ohrozenia. Na hudobnom festivale Pohoda sa možno aj tento rok organizátor Kaščák vytasí stavbou mešity ako naším osobitným prejavom multikulturalizmu a solidarity s islamom i so svojím prezidentským tútorom, ktorý ho zrejme aj za to poctil štátnym vyznamenaním. Európsky samovražedný absurdistan môže mať aj takéto slovenské podoby.

Štatistika teroru je neúprosná. V januári 2015 si útok v Charlie Hebdo a na iných miestach Paríža vyžiadal 20 mŕtvych a 22 zranených. V tom istom roku v novembri mali teroristické útoky v Paríži za následok 130 mŕtvych a 350 zranených. V Bruseli 22. marca 2016 na letisku Zaventem bolo 32 mŕtvych a 340 zranených. V júli 2016 si v Nice útok islamistu nákladným autom vyžiadal 86 mŕtvych a 434 zranených. Teror neobišiel tento rok ani Veľkú Britániu: v Manchestri mu na koncerte americkej speváčky podľahlo 22 obetí a 59 bolo zranených. Napokon 3. júna 2017 zabili v Londýne traja útočníci automobilom a nožmi 7 ľudí a 48 zranili. Vysoké čísla 297 zabitých nevinných mužov žien i detí a 1 253 zranených sú súčty civilných obetí ako na frontovej línii.

Vo veľkých európskych mestách sa podľa amerického vzoru učia deti v niektorých triedach reagovať na simulovaný útok. Tréning je potrebný, aby šokované deti „nezmrzli na mieste“, aby sa niektoré zachránili tým, že sa rýchlo hodia na zem a prípadne nájdu nejakú skrýšu.

„Už toho bolo dosť,“ zvolala britská premiérka Theresa Mayová pred svojím sídlom v Downing Street. „Nemôžeme a nesmieme predstierať, že veci môžu pokračovať tak ako doteraz,“ dodala rozhorčene. Zabudla však uviesť, že pre Britániu bolo oveľa jednoduchšie likvidovať Srbov bombardovaním Juhoslávie a rozvrátiť Líbyu aj Irak, ako eliminovať islamistov a ich ideológiu v londýnskych či manchesterských mešitách. V Londýne a Paríži je to tak: do islamských no-go zón nevstúpi ani polícia.

Na Slovensku je situácia iná, nás islamizmus očividne netrápi. Dámy a páni z Centra pre výskum etnicity a kultúry v rámci projektu Rozumne o migrácii za finančnej podpory a ideovej spolupráce Nadácie otvorenej spoločnosti Georgea Sorosa chcú zmeniť slovenské základné a stredné školy na multikultúrne strediská. A my iba prižmurujeme oči.

SPOZA OPONY

Prečo práve Gruzínci a Slovinci

Dušan D. KERNÝ

Bratislava je aj na začiatku leta príjemné miesto. V máji, júni všetko rozkvitá. Pre desiatky diplomatických zastúpení v našom hlavnom meste to prináša aj tlak na vynachádzavosť, kde pomerne rozmaznanému protokolárnemu publiku usporiadať podujatie. Protokol je záväzný. Povedzme taký štátny tajomník je v poradí na dvadsiatom šiestom mieste a ďaleko pred ním sú členovia parlamentu, osobitne predsedovia parlamentných výborov, nehovoriac o vedení. To platí všade, viac problémov s tým môže mať niektorá samospráva. Je len málo pravdepodobné, že niekto z diplomatického protokolu...

Rád spomínam početné diplomatické zastúpenia a ich aktivity nielen v tomto meste, ale i v tomto štáte. Moja jediná pohnútka je, že si dobre pamätám na roky vzniku zvrchovanosti Slovenska, formovania samostatného štátu – Slovenskej republiky. Ešte v predvečer jej oficiálneho vyhlásenia neutíchala v českých médiách a od ich predstaviteľov v zahraničí kampaň spochybňovania. U susedov uznávaný muž Havlovského Hradu povedal, že to „bude nicotný státeček, se slabou diplomací, která nedosáhne mnoho uznání, rozhodně ne tolik, kolik Česko“.

Keď si teraz čoraz častejšie vybavujem oné slovné spojenie „nicotný státeček“, mám aj viac pochopenia pre snahy iných. Pripomenulo mi aj letné popoludnie na Bratislavskom hrade, recepciu k vzniku gruzínskej štátnosti. Sviatok pripadá na 26. mája. Keď vlani došlo k ojedinelej situácii a nový veľvyslanec prof. Revaz Gachechiladze po prvý raz vítal na slávnosti hostí, bolo to len niekoľko hodín po tom, čo odovzdal poverovacie listiny. To sa stalo, aspoň podľa pamätí protokolistov, na Slovensku po prvý raz. Musím povedať, že sme to náležite ocenili holdom, ktorý sme vzdali gruzínskemu vínu a koňaku. O to väčšmi, že Jeho Excelencia dôsledne využila medzinárodný protokol a namiesto žaketu si zvolila pri nástupe do funkcie národný kroj vrátane typických mäkkých gruzínskych čižiem a náznaku radov nábojov na oboch stranách hrude. Protokol to dovoľuje a ja mám pre to plné pochopenie.

Tento rok pán profesor vybral za miesto, ako som už povedal, sviatku Hrad, terasu nad bratislavským Starým mestom a Dómom sv. Martina. Popredným hosťom bol predseda gruzínskej vlády, čo tiež nebýva každodenná záležitosť. A tak si prítomní mohli vypočuť to uznanie, ktoré Gruzínci a mladý politik na čele ich terajšej vlády pociťujú k Slovensku aj za jeho podporu v rámci Európskej únie. Ale pre mňa osobitne aj ako človeka, ktorý prešiel takmer celé Gruzínsko a zaradil sa tak medzi desiatky a desiatky Slovákov, ktorí urobili to isté, pravda medzi výnimky patrí autor kníh o Gruzínsku a vysokohorský turista profesor Krno. Najpamätnejšie boli slová o tom, čo je vlastne príčinou slávnostného stretnutia. Bolo to deväťdesiate deviate výročie vzniku Gruzínskej demokratickej republiky, prvého novodobého nezávislého vlastného štátu Gruzíncov. Republika vznikla po rozpade cárskeho Ruska v roku 1918 a trvala krátko. Ale bola to prvá gruzínska štátnosť!

O niekoľko dní po tom sa konal v najlepšej koncertnej sále hlavného mesta Slovenska – v budove Slovenského rozhlasu, koncert Beethoven... z temnôt do svetla. Symfonický orchester Slovenského rozhlasu dirigoval špičkový Slovinec Marko Hribernik, klavírny koncert č. 4 G dur takisto medzinárodne uznávaný klavirista Petar Milič, ktorý strhol prítomných k ováciám. Bolo to na počesť štátneho sviatku Slovinskej republiky. Spýtal som sa predstaviteľa veľvyslanectva, ktorý nás vítal, ako to je, veď dvadsiate piate výročie slovinskej nezávislosti sme oslavovali predsa vlani, v roku 2016. Vysvetlila to veľvyslankyňa Bernarda Gradišniková: v tomto roku oslavujeme dvadsiate piate výročie prvých uznaní slovinskej nezávislosti, čo nám umožnilo zavŕšiť základné ciele zahraničnej politiky, stať sa členmi mnohých medzinárodných organizácií, začať hrať v nich aktívnu úlohu. Pripomenul som si, ako mi slovinskí spisovatelia hovorili, že mali už roky predtým pripravený koncept zvrchovanosti, nezávislosti od Belehradu. Prvá štátnosť, prvé uznanie – môže nám to nič nehovoriť?

SEBAOBRANA

Roboti vraj do asi tridsiatich najbližších rokov vyvolajú masovú nezamestnanosť, strašili nedávno titulky médií po celom svete. A pripojili aj hrozivú konkrétnu predpoveď – o prácu vraj príde polovica pracujúcich. Vlnu poplašne znejúcich správ vyvolali vyhlásenia počítačových vedcov Mosheho Vardiho z Riceho univerzity a Barta Selmana z Cornellovej univerzity. Na výročnom stretnutí Americkej asociácie pre rozvoj vedy varovali, že vlády a spoločnosť nie sú pripravené na zrýchľujúce sa tempo pokroku v robotike a umelej inteligencii.

Strach z robotov

Podľa optimistov pribudnú aj nové pracovné miesta. Spoločnosti ako Google, Facebook, IBM, Tesla či Microsoft investujú miliardy do umelej inteligencie. Tá sa veľmi rýchlo presúva z výskumných centier do praxe. „Blíži sa doba, keď stroje prekonajú ľudí v takmer akejkoľvek úlohe," hovorí Moshe Vardi.

V prípade zložitých problémov a závažných otázok nie je zodpovedné vyvodzovať závery z postojov dvoch vedcov. Hrozbe takzvanej technologickej nezamestnanosti sa venujú mnohí ďalší odborníci a týkajú sa jej početné štúdie. Zatiaľ nemožno hovoriť o konsenze, dokonca ani o väčšinovom názore. V skutočnosti je postoj odbornej obce rozdelený na dve približne rovnako veľké skupiny. Dokazuje to povedzme prieskum agentúry Pew Research Center na vzorke takmer dvetisíc ekonómov a technologických profesionálov. Z nich štyridsaťosem percent sa vyjadrilo, že technológie spôsobia zánik vyššieho počtu pracovných miest, než ich vytvoria. Opačný, optimistický názor vyjadrilo päťdesiatdva percent odborníkov.

Optimisti súhlasia, že inovácie povedú k zániku mnohých zamestnaní či celých pracovných odvetví, a tak znížia počet pracovných miest. No zároveň dodávajú, že tento pokles bude krátkodobý. Napokon ho vykompenzuje vznik nových povolaní. Niektorí technologickí vizionári dokonca hovoria, že trendom v budúcnosti nebude udržovanie súčasného stavu pracovného trhu, ale jeho pozitívna transformácia. Zánik postihne najmä horšie platené pracovné pozície pre nekvalifikovaných zamestnancov. A naopak, vznikať budú predovšetkým lepšie platené povolania, ktoré vyžadujú vzdelaných ľudí. V dôsledku toho stúpne životný štandard populácie aj počet edukovaných obyvateľov.

V ohrození je veľmi pestrá zmes zamestnaní. Skorý zánik vraj hrozí až polovici súčasných pracovných miest. V najbližších decéniách sa po novej práci budú musieť poobzerať napríklad vodiči, ktorí tvoria až desať percent všetkých pracujúcich. Príčinou bude rozmach autonómnych vozidiel, ktorý by mal nastať v priebehu dvadsiatich piatich rokov. Neistá budúcnosť sa ďalej črtá pracovníkom vo výrobe aj v predaji. Podľa odborníkov môže dôjsť i k výraznému zníženiu počtu učiteľov. Umožnia to nové počítačové nástroje a metódy vzdelávania. Naopak, o svoju prácu sa podľa správy konzultačnej spoločnosti McKinsey nemusia obávať riaditelia spoločností, lekári, ale ani záhradníci, údržbári či domáce opatrovateľky chorých

Robert LANDIS

Karol FARKAŠOVSKÝ: Dôveryhodnosť sa nedá kúpiť a vmasírovať do koncesionára

K verejnoprávnosti sme prešli sotva tretinu

Zhovával sa Ján ČERNÝ – Foto: archív NR SR

Pravdaže, nie všetci, ale mnohí občania na Slovensku so záujmom sledujú diskusie a predstavovanie kandidátov na post generálneho riaditeľa „rádiotelevízie" pred jeho voľbou v Národnej rade Slovenskej republiky. Matičný týždenník sa o tejto téme rozprával s podpredsedom parlamentného Výboru pre kultúru a médiá, bývalým prominentným žurnalistom Karolom FARKAŠOVSKÝM.

● Je príliš optimistické predpokladať, že v súčasnosti je na Slovensku pojem verejnoprávnosť celkom v súlade s legislatívou o nej a ako blízko či ďaleko je od verejnoprávnej praxe vo svete?

V žurnalistike aj v našej legislatíve je verejnoprávnosť definovaná celkom presne a solídne. To je však málo a stačí akurát na také prvoplánové, amatérske verbálne žonglovanie s týmto pojmom. Pomenovať verejnoprávnosť v učebniciach a v zákone je totiž len prvý krok. Ten sme u nás urobili vďaka pomoci a skúsenostiam demokratickej časti Európy, ktorá v tom bola ďaleko pred nami a pomohla nám. Veľmi sme sa tým nemuseli natrápiť. Považovať to za náš veľký úspech by bolo preto naivné. O skutočnom úspechu sa totiž dá hovoriť až vtedy, keď dokážeme verejnoprávnosť uviesť do mediálnej praxe a spoločenského života. Čo to znamená? Určite nie to, že z jedného dňa na druhý premenujeme Slovenský rozhlas a Slovenskú televíziu na RTVS a – máme verejnoprávne médium. Oživiť verejnoprávnosť v praxi, to je dlhodobý proces – cesta, z ktorej máme za sebou sotva jednu tretinu. V spomínanom procese totiž musíme verejnoprávnosti učiť a naučiť novinárov i riadiaci manažment. Musia nielen dokonale pochopiť, čo je vlastne verejnoprávnosť, aké má pravidlá, zásady, princípy, tvorivé postupy, ale musia sa s ňou profesionálne stotožniť, musia sa s ňou takpovediac zžiť a dostať ju do svojho krvného obehu. Musia verejnoprávne rozmýšľať, tvoriť, konať i riadiť. A musia sa učiť od najlepších na svete.

● Ako podpredseda parlamentného výboru pre médiá myslíte si, že programovo je v súčasnej RTVS dlhodobo naplnené slovo verejnoprávnosť?

RTVS sa v programovej skladbe usiluje rešpektovať rozmanitosť

Poslanec NR SR Karol FARKAŠOVSKÝ.

a rôznorodosť záujmov publika. Filmová ponuka by tomu možno aj zodpovedala. Ale to je iba torzo z toho, čo je a čo má byť obsahom verejnoprávnosti. Terčom kritiky je v RTVS spravodajstvo a publicistika tak z pohľadu ich obsahu, ako aj formy. V tejto „výkladnej skrini" verejnoprávneho rozhlasu a televízie často chýba obsahová kvalita, invenčné spracovanie, dynamika, vyváženosť, nestrannosť, vyššia úroveň profesionality tak v dramaturgii, ako aj v interpretačnej moderátorskej rovine. A to som ešte nespomenul jazykovú úroveň, pod ktorou rozumieme nielen správnu spisovnú slovenčinu, ale aj štylistiku, intonáciu, dynamiku prejavu, melodiku reči, artikuláciu a celkovú zrozumiteľnosť obsahu.

● Aké nedostatky by ste jej vytkli?

Za manažérsky neprofesionálne a slaboduché považujem podprahové masírovanie verejnej mienky po každých televíznych správach reklamou o tom, že spravodajstvo RTVS je najobjektívnejšie a najdôveryhodnejšie. Nie je to len akútna túžba vedenia RTVS? A nemôže to byť náhodou odraz klesajúcej úrovne spravodajstva v konkurenčných komerčných médiách? Môžete si zaplatiť akékoľvek prieskumy, tie vám objektivitu ani dôveru nezabezpečia. Dôvera sa u divákov buduje dlhé roky. A rozhodne sa nebuduje reklamou, ale najvyššími nárokmi na profesionalitu. Dôveryhodnosť sa nedá kúpiť a ani vmasírovať do diváka. Ten ju musí na začiatok najskôr cítiť, potom si ju začne uvedomovať a následne prejavovať.

● Čo hovoríte na prieniky komercie a komerčného priestoru do verejnoprávneho priestoru či už z manažérskeho, programového alebo tvorivo personálneho pohľadu?

Je nespochybniteľným faktom, že komerčné médiá majú značnú silu. Zatiaľ. A, žiaľ, verejnoprávne médium sa im miestami až priveľmi usiluje podobať. Často imituje tvorivé postupy a prezentačné spôsoby komercie namiesto toho, aby si vytvorilo a budovalo svoj vlastný štýl. Práve štýlom a neustálou kvalitou, zárukou pravdivosti, úplnosti, aktuálnosti a profesionality sa verejnoprávne médium musí odlišovať od komerčných konkurentov. A akékoľvek súťaženie RTVS s nimi je nezmyselné. RTVS má byť voči nim jasne vyhranenou a odlíšiteľnou alternatívou. Mnohí novinári ani manažéri vo verejnoprávnom médiu ešte nepochopili, že cieľom a zmyslom ich práce nie je veci a dianie komentovať, ale o nich informovať. Utvorenie názoru je výlučným právom divákov a poslucháčov.

● Verejnosť očakáva, že základné, včasné, vyvážené a najmä rýchle informácie dostane od média, ktorému platí koncesie. Takisto od neho očakáva pôvodnú slovenskú tvorbu, výchovno-vzdelávacie programy a podobne. Dostáva toto v súčasnosti od RTVS?

Áno, verejnosť má právo na aktuálne, pravdivé, overené a profesionálne spracované informácie. Zdôrazňujem informácie, nie komentáre či individuálne postoje redaktorov a moderátorov. Rozhlasové či televízne spracovanie informácií má mať veľmi silný punc kvality, ale súčasne aj originálnosti. To platí, samozrejme, aj na prácu moderátorov. Dá sa k tomu dopracovať aj v podmienkach RTVS. Pokiaľ ide o pôvodnú tvorbu a vzdelávacie programy, musím povedať, že kapacity nie sú využité ani na štyridsať percent. RTVS pri troche správnej motivácie by určite našlo aj vo vlastnej kuchyni veľa schopných ľudí, ktorí by dokázali vymyslieť zaujímavé projekty aj v oblasti vzdelávania, ktoré je v súčasnosti úplne poddimenzované. Formáty „5 proti 5" alebo „Čo ja viem" nemožno považovať za vzdelávacie. A práve vzdelávanie, rozvíjanie občianskeho povedomia, hrdosti, zdravého vlastenectva je napríklad tá oblasť, v ktorej sa verejnoprávne médium môže odlíšiť od konkurencie, ba môže plniť veľmi dôležitú a nezastupiteľnú úlohu pri kultivovaní celospoločenského života a medziľudských vzťahov.

● Ako podpredseda výboru pre médiá NR SR a tiež rozhlasový tvorca s dlhoročnou praxou určite máte predstavu, aký by mal byť riaditeľ slovenskej televízie?

Očakávam, že to bude profesionál, ktorý nedonesie iba krásnu víziu na papieri. Predpokladám, že to bude silná, zároveň aj vnímavá osobnosť a človek, ktorý dôverne a detailne pozná mediálne prostredie. Mal by mať skúsenosti aj z rozhlasu, aj z televízie. Mal by to byť kreatívny človek, ktorý veľmi dobre vie, ako sa tvorí program, a ktorý dokáže byť po odbornej aj ľudskej stránke lídrom. Mal by to byť človek, ktorý vráti Slovenskému rozhlasu a Slovenskej televízii kredit a obľúbenosť v srdciach poslucháčov i divákov.

O ČOM JE REČ

O dielach majstra Hložníka

Peter ŠTRELINGER

Ako ste sa dozvedeli v úvodníku predchádzajúceho týždňa v SNN, Matica čelí ďalším útokom, ktoré súvisia opäť so zbierkou na Národný poklad. Viaceré z obrazov, ktoré daroval národný umelec Vincent Hložník, sú vinou nesprávneho uloženia poškodené. Na niektorých rámoch sa našla pleseň, plátna i kartóny sú pre zlé uskladnenie v miestnosti bez klimatizácie zvlnené, obrazy potrebujú čím skôr odbornú starostlivosť a reštaurovanie. V „spriaznených" médiách majú opäť príležitosť zarýpať do Matice a vysmievať sa z „rodoľubov" (denník Pravda), ktorých láska k národu je len formálnym a neúprimným gestom, keď sa nevedia postarať ani o dielo jedného z najvýznamnejších slovenských maliarov. Darmo správca Matice vysvetľuje, že za osud celej zbierky na Národný poklad nesie zodpovednosť Nadácia Matice slovenskej, ktorá je od inštitúcie nezávislá a úplne samostatná, verejnosť tento fakt nerozlišuje – Matica ako Matica...

Aby sme pochopili súvislosti, vráťme sa k histórii veľkorysého daru majstra Vincenta Hložníka. Bol som pri tom, keď sa Vincent Hložník rozhodol „darovať milovanému slovenskému národu z úprimného srdca výber sto obrazov zo svojho celoživotného výtvarného diela". Slávnostný akt odovzdania obrazov sa konal 23. marca 1993 v Rytierskej sieni (Sieň Ústavy SR) na Bratislavskom hrade. Súčasťou slávnosti bola aj výstava časti darovaných obrazov a vo vitrínach sme vystavili niektoré šperky a zlato, ktoré darovali občania na zbierku. Bola to dôstojná udalosť za účasti prezidenta republiky, členov vlády SR, poslancov parlamentu a významných osobností. V darovacom liste, ktorý prečítal Gustáv Valach, sa Vincent Hložník v závere obracia na predsedu Matice so želaním, „aby tento môj vklad na Národný poklad Slovenskej republiky bol spravovaný Maticou slovenskou".

Žiaľ, po vyše dvoch desaťročiach musíme znovu konštatovať, že ušľachtilá myšlienka celosvetovej zbierky sa rozplynula v špekulatívnych transakciách, aj keď ten, kto národ ubezpečoval, že „nie je možné Národný poklad zašantročiť či použiť podľa ľubovôle štátnych úradníkov", svoj sľub nedodržal. Áno, reč je o bývalom predsedovi Matice slovenskej, ktorý bol a dosiaľ stále je predsedom Správnej rady Nadácie Matice slovenskej.

Súčasný predseda Matice slovenskej Ing. Marián Tkáč sa nedávno vyjadril, že manipulácia s Národným pokladom bola aj preto možná, že zbierka nemala nijakú legislatívu. Má pravdu. To sme si uvedomovali hneď od prvých dní vyhlásenia zbierky. Najčastejšie výhrady zo strany verejnosti spájali zbierku a jej výnosy s pôsobením Nadácie Matice slovenskej, ktorá mala svoj štatút a ciele, ktoré neboli totožné so zbierkou na Národný poklad. Ako člen Správnej rady Nadácie som sa vtedy podieľal na vypracovaní Štatútu výkonnej správy zbierky. Na základe neho by Správna rada Nadácie MS vytvorila Správu zbierky na Národný poklad, kde by bolo deväť členov. Bol by to najmä kontrolný orgán, ktorý by garantoval, že zbierka nebude zneužitá. Štatút sa však nikdy nezačal realizovať v praxi. Osud Národného pokladu je nepochybne jednou z najsmutnejších kapitol v dejinách Matice. Škody sú najmä morálne, ťažko sa naprávajú, ťažko sa získava znovu dôvera ľudí. I mne osobne je veľmi ľúto, v akom stave sa teraz ocitli obrazy Vincenta Hložníka. Mám k nim blízky vzťah. Odcitujem z listu dcéry Zuzany Hložníkovej: „Milý Peter! Ty si bol iniciátorom daru Slovenskej republike, ktorý otec venoval na Národný poklad SR. Bol si dušou výstavy, ktorá sa uskutočnila na Bratislavskom hrade pod patronátom prezidenta SR a predsedu Matice slovenskej. Keď sme sa nedávno zišli, prišiel si opäť s nevšedným návrhom a nápadom, aby sme práve v decembri 1999, pred výročím Milénia, vystavili dar môjho otca. Veď od roku 1993 ubehlo 7 dlhých rokov – a mladá generácia tie obrazy nevidela – sú v depozite MS." Dobrú myšlienku sa však vtedy nepodarilo uskutočniť. V roku 2000, keď sa na základe zákona odčlenila Slovenská národná knižnica (SNK) od Matice slovenskej, Hložníkove obrazy ostali v depozite Literárneho múzea SNK. Tam bolo ich uloženie ešte v poriadku.

Petrohrad v júni je výkladom ruskej, ale i svetovej politiky a ekonomiky

Ruský Davos – najväčšie hospodárske fórum

Dušan D. KERNÝ – Foto: ZATL

Petrohrad priťahuje vždy, ale v júni osobitne politikov, podnikateľov, investorov. Doslova tisícky ich prichádzajú do tohto ruského mesta, aby nielen navzájom hovorili, rokovali, poznali sa, ale si aj vypočuli prezidenta Ruskej federácie Vladimíra V. Putina. Čím menej alebo strohejšie sa u nás o tom informuje, tým zaujímavejšie je poznávať faktografiu.

Začnime tým, kto tam bol zo známych tvárí. Zo susedného Rakúska prišiel osobne spolkový kancelár Christian Kern – a aj vystupoval vo verejnej, televíziou prenášanej besede sediac zarovno s Putinom. Z neveľmi vzdialeného Bavorska, jednej z najsilnejších ekonomík Európy, prišiel predseda tamojšej vlády Seehofer, ktorého strana CSU je súčasťou vládnej koalície v Nemecku. A keďže je pred parlamentnými voľbami, jeho pobyt je dosť pochopiteľný. Podľa informácií slovenského ministerstva hospodárstva na podujatí okrem toho, že vystúpil ruský prezident Vladimír Putin, prehovoril aj generálny tajomník OSN António Guterres, ako aj indický premiér Narendra Modi. Podľa organizátorov, ktorých tlačová služba ministerstva cituje, do Petrohradu malo prísť takmer štyridsať ministrov z dvadsiatich šiestich krajín, registrovaných bolo vyše päťtisíc účastníkov a medzi nimi takmer tisícka šéfov významných ruských a zahraničných podnikov a veľkých koncernov. Podľa konečnej správy tlačového servisu Roskongresu sa na podujatí dovedna zúčastnilo štrnásťtisíc ľudí, čo je úplný rekord tohto podujatia v jeho dvadsaťročnej histórii.

Ruskí organizátori si na mediálnych výstupoch dali záležať. Moderátorkou ekonomického fóra v Petrohrade bola známa tvár americkej NBC Megyn Kellyová, ktorá potvrdila novinárske dispozície aj v exkluzívnom interview s ruským prezidentom Vladimírom Putinom.

■ TRI DNI ZMENY

Ruskí organizátori urobili v predlžujúcej sa ére sankcií všetko pre to, aby sa trojdňové podujatie stalo najvýznamnejším ekonomickým fórom sveta, stretnutím a miestom rokovaní predstaviteľov biznisu, vedúcich predstaviteľov medzinárodných organizácií, oficiálnych predstaviteľov, vedcov, expertov a novinárov zo sto štyridsiatich troch štátov sveta. Medzi najdôležitejšie témy patrili inovácie, investície, ale najmä energetika. Medzi účastníkmi boli totiž vedúci predstavitelia sedemsto ruských a štyristo zahraničných spoločností, medzi nimi početne zastúpené americké, nemecké, čínske, talianske a japonského spoločnosti.

■ GLOBÁLNY HRÁČ

Na fóre sa už pravidelne zúčastňujú najvyšší predstavitelia ruskej vlády, vrcholní predstavitelia vplyvných a ekonomicky silných krajín a prezentujú sa tu najbohatšie a najvýznamnejšie ruské spoločnosti – najmä z oblasti energetiky, regióny Ruska, prípadne ďalšie krajiny sveta. Tentoraz išlo o obrovský záujem, ako sa vyvíja ruská ekonomika a pomery po niekoľkoročných sankciách a najmä aké sú možnosti kooperácie v terajších podmienkach a aké sú očakávania, pokiaľ ide o zmäkčenie či zrušenie sankcií najmä preto, lebo sa ukázalo, že mnohé problémy sa nedajú riešiť bez Ruska. Aj keď je Petrohrad nesmierne turisticky podmanivé mesto, tisícky podnikateľov a novinárov sem prišli, lebo sa potvrdilo, že so svojím nerastným bohatstvom a súčasnou nezávislou zahraničnou politikou Rusko predsa len, napriek výraznému oslabeniu, zostáva globálnym hráčom. Nie je však jasné, či sa postupne podarí Číne získať ho ekonomickými putami na svoju stranu alebo v zápase o rovnováhu medzi USA a Čínou prevládne v Rusku proeurópsky, prozápadný smer, ktorý je taký typický pre ruskú liberálnu ekonomickú inteligenciu. Práve tá za súčasného prezidenta formuje podobu súčasného ruského štátneho kapitalizmu.

■ DOBRÝ ŤAH

Ruskí organizátori si dali záležať aj na mediálnom vyznení celého podujatia. Akreditovali vyše tri tisícky novinárov z osemsto rôznych médií zo štyridsiatich troch štátov sveta a čerešničkou na torte bolo angažovanie americkej novinárky Megyn Kellyovej. Táto pekná, vysoká blondína vynikla počas americkej prezidentskej kampane rýchlou paľbou otázok na Donalda Trumpa. Osvedčenej reportérke spoločnosti NBC, ktorá sa v bielych nohaviciach vynímala medzi politikmi v čiernych formálnych oblekoch, nechali moderovať hlavné besedy s medzinárodnou účasťou a, samozrejme, s prezidentom Putinom. Okrem toho urobila aj osobitný televízny rozhovor pre svoju spoločnosť s ruským lídrom, kde sa nevyhla ani jednej otázke týkajúcej sa všetkých súčasných problémov, obvinení či výhrad proti Rusku. Bol to veľmi dobrý ťah, lebo Putin ako partner neuhýbal, zaujal a povedal, čo chcel. Bola to mediálna udalosť, a pokiaľ ide o samotné fórum, ruský prezident mal takto doslova niekoľkotisícové publikum účastníkov v plnej sále.

■ NAŠE AKVIZÍCIE

Kamera predstavila mnohé známe tváre, medzi nimi zachytila aj slovenského ministra hospodárstva Petra Žigu. Podľa tlačovej služby MH SR fórum využil na rokovania s ruským ministrom obchodu a priemyslu Denisom Manturovom a tiež s ministrom energetiky Alexandrom Novakom. Hlavnými témami boli najmä vzájomné obchodné vzťahy a energetika. Možnosti investícií na Slovensku boli zasa predmetom stretnutia s predstaviteľmi ruskej banky Sberbank.

Samozrejme, ruskí organizátori majú záujem prezentovať fakty a výsledky ako jednoznačný úspech najväčšieho ekonomického podujatia na svete. Preto bude treba pozorne sledovať a analyzovať, čo konkrétne sa uskutoční z vyše štyristo podpísaných dohôd v celkovom objeme okolo tridsať miliárd eur a osobitne z dohody medzi Tatarstanom a spoločnosťou Shell v celkovom objeme takmer deväť miliárd eur. V každom prípade už dnes je jasné, že Medzinárodné petrohradské ekonomické fórum roku 2018 bude od 24. do 26. mája.

NA MARGO

Stretnutie Lajčák – Lavrov, ministrov zahraničných vecí Slovenska a Ruska v Kaliningrade, má mimoriadny význam už len samotným faktom, že sa konalo. Ale aj slovníkom, ktorým obaja diplomati hovorili o vzájomných vzťahoch. Minister Lajčák označil Rusko za jedného z najdôležitejších partnerov mimo EÚ. Slovenský minister hospodárstva Peter Žiga bol zasa začiatkom júna po dlhom čase prvým slovenským aktívnym ministrom na Medzinárodnom petrohradskom ekonomickom fóre...

Kaliningradská ratolesť zmieru?

Oficiálna správa slovenského ministerstva diplomacie pôsobí ako „olivová ratolesť“ v tom mediálnom arzenáli, ktorý páli po Rusku. Lajčák je nielen skúsený a ostrieľaný diplomat, ale aj sedí na stoličke v čase, keď prezident nášho štátu už druhý rok prudko kritizuje politiku vlády voči Ruskuak nie schizofrenickú, tak nejasne čitateľnú. A predseda zahraničného výboru parlamentu F. Šebej nedávno podľa médií hovoril o Rusku ako o našom „strategickom nepriateľovi“.

Tieto zásadné rozpory vyžadujú od ministra veľa diplomatických schopností aj na domácej pôde a dnes je Lajčák nielen šéfom slovenskej diplomacie, ale aj významne vyprofilovaným politikom s uplatnením na medzinárodnom parkete. Doma pritom musel len nedávno čeliť kampani o zneužívaní zdrojov pri polročnom slovenskom predsedníctve v Rade Európskej únie. Predseda vlády uviedol, že prezident odmietol oceniť vyznamenaním tých, ktorí toto historicky prvé predsedníctvo Slovenska v Rade EÚ pripravili, ale ocenil organizátora mládežníckeho piesňového festivalu...

Minister Lajčák dostal v Kaliningrade aj otázku o pripravovanom referende o vystúpení z NATO. Na ruskej strane sa mediálne venuje tomu oveľa viac pozornosti ako na Slovensku. Organizátori referenda o vystúpení z NATO sú podľa médií predmetom vyšetrovania slovenských orgánov NAKA, či nie sú financovaní z Ruska.

Ľudia ani nie sú tak proti NATO, ako rastie ich nedôvera k tomu, ako sa vysvetľuje napríklad vyslanie našich vojakov do Pobaltia. Na rozdiel od Čiech sa však nestretávame s výhradami, že sú podriadení nemeckému veleniu. Správy o tom, že nemecká tanková brigáda priviezla do Litvy prvé nemecké tanky od roku 1945, tu nebola v popredí mediálneho záujmu. Verejnosť je bez ilúzií o NATO, ale tiež o terajších akciách a politike USA. Preto je slovenská politika pod tlakom, aby tak v EÚ, ako aj v NATO našla priestor na aktívnu účasť pri tvorbe európskeho jadra. Referendum je aj súčasťou vnútropolitického zápasu pre prípad, že by sa terajšie vyšetrovanie parlamentnej strany ĽSNS skončilo jej zákazom. Kotlebovcom ide o program, ktorý by udržal alebo zväčšil počet ich voličov – a ich preferencie v prieskumoch verejnej podpory rastú. Dnes si päťdesiatdeväť percent Slovákov myslí, že najväčšou hrozbou sú migranti (prisťahovalci), štyridsaťšesť percent považuje za najväčšiu hrozbu terorizmus a štrnásť percent ekonomické pomery (krízy) v Európskej únii.

(ddk)

Predstavitelia Matice na Jubilejnom Všeslovanskom zjazde v Rusku

Pre slovenské médiá utajené podujatie

Marián TKÁČ – Foto: archív MS

V Moskve sa 26. mája začal dvanásty všeslovanský zjazd. Keďže sa konal pri príležitosti sto päťdesiateho výročia moskovského slovanského zjazdu v roku 1867, dostal prívlastok Jubilejný. Po plenárnom zasadaní v moskovskej Štátnej ruskej knižnici pokračoval diskusiami na parníku, ktorý previezol účastníkov do Petrohradu so zastávkami vo významných ruských mestách. Zjazd sa skončil 3. júna. Pre slovenské médiá to bolo doslova utajené podujatie.

Na Jubilejnom Všeslovanskom zjazde v Moskve boli aj predstavitelia Matice slovenskej – predseda Marián TKÁČ, podpredseda Marián GEŠPER a mladí matičiari.

Vráťme sa najprv na chvíľu do roku 1867. Vtedy sa v Petrohrade a Moskve stretli predstavitelia delegácií slovanských národov spolu s predstaviteľmi Ruska vrátane cárskej rodiny na čele s cárom Alexandrom II. a ruskej vlády v rámci Všeruskej etnografickej výstavy. Jeho súčasťou bola aj prezentácia knihy Ľudovíta Štúra Slovanstvo a svet budúcnosti.

■ IMPULZ SLOVANSTVU

Matica slovenská dostala vtedy oficiálne pozvanie, ale v roku rakúsko-maďarského vyrovnania sa neodvážila vyslať oficiálnu delegáciu. A tak medzi osemdesiatimi štyrmi zahraničnými delegátmi popri Srboch, Čechoch, Chorvátoch, Slovincoch, Lužických Srboch, Čiernohorcoch, jednom Bulharovi a Kašubovi boli aj traja Slováci, ktorí sa vybrali do Ruska takpovediac súkromne. Boli to Andrej Radlinský, vtedy rímskokatolícky farár v Kútoch, Ján Baltazár Jesenský (otec Janka Jesenského), župný notár v Martine, a Pavol Mudroň, advokát v Martine. Stretli sa aj s cárom a ďalšími oficiálnymi ruskými predstaviteľmi, pričom vyjadrili obavy nad ďalším osudom Slovenska v novom štátoprávnom postavení. Výsledky vtedajšieho stretnutia dali impulz na rozvoj slovanského hnutia vo svete. Slovania povstali v Bosne a Hercegovine a následne zvíťazili za podpory Ruska nad Osmanskou ríšou. Zjazd a udalosti, ktoré vtedy po ňom nasledovali, umožnili vtedajšiemu Rusku získať skúsenosti z uplatňovania „mäkkej sily“ v zahraničnej politike.

■ POZDRAVY SLOVÁKOV

Na otvorení tohoročného jubilejného zjazdu bolo dvestodeväť delegátov zo všetkých slovanských národov. Sedemnásťčlenná slovenská delegácia, v ktorej boli predstavitelia Slavice, Spoločnosti slovanskej vzájomnosti a Matice slovenskej, konkrétne jej predseda, podpredseda a traja mladí matičiari, patrila medzi najpočetnejšie.

Na plenárnom rokovaní za slovenskú delegáciu prehovoril Miloš Zverina a predseda Matice slovenskej. Ten uviedol, že rok 1867 bol aj rokom rakúsko-maďarského vyrovnania, po ktorom hrozila Slovákom úplná maďarizácia a zánik. Poznamenal, že pre Slovanov a ich spoluprácu je dôležité, aby Slovania rozumeli nielen ruštine, ale aj ostatným slovanským jazykom, a tak časť svojho príhovoru povedal po slovensky. Poďakoval prezídiu, že mu dovolili vystúpiť s pozdravom, v ktorom pripomenul, že Matica slovenská je najmohutnejšia organizácia tohto druhu v slovanských krajinách a jedným z jej poslaní je aj rozvíjanie slovanskej spolupráce.

■ MAJÁK BEZ SVETLA?

Napriek tomu, že všetci účastníci zjazdu veľmi jasne vnímali rozpory medzi Slovanmi, Slovania by podľa ich presvedčenia mali byť majákom v mori multikultúrneho a politického chaosu. Za základnú úlohu preto považujú záchranu medzislovanských väzieb. Netajili sa záujmom posilniť slovanskú spoluprácu najmä v kultúrnej a humanitárnej oblasti, pričom odzneli aj názory o potrebe spolupráce na medziparlamentnej a vládnej úrovni. Diskutovalo sa o návrhu vytvoriť Spoločenstvo slovanských krajín – medzinárodnú organizáciu, ktorá by mala pomôcť prekonať rozkol v slovanskom svete.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE

Je prirodzené, že ľudia sa navzájom ovplyvňujú a pôsobia na seba. Izolovanosť a uzavretosť ľudského jedinca je (často) len prechodným javom. Vzájomné pôsobenie a súčinnosť sú prirodzeným prejavom človeka a môžu byť pokladané za spoločenský jav.

Presviedčanie a manipulácia

O presviedčaní (odborne persuázia) J. Grác píše ako o ovplyvňovaní človeka človekom. Manipuláciu definujeme podľa Krátkeho slovníka slovenského jazyka ako nečestné využívanie alebo zneužívanie niekoho. Na tomto mieste môžeme vidieť veľké rozdiely v chápaní oboch pojmov. Manipulácia je v širokej populácii chápaná ako niečo, čo nie je dobré alebo správne. Toto môžeme vyčítať aj zo slovníkovej definície pojmu. Pojem persuázia má svoj pôvod v latinskom persuadeo, -ere a znamená nahovárať, prehovárať, navádzať, zvádzať, ale aj pohnúť niekoho a najmä presvedčovať niekoho (Grác, 1988). Persuázia je podľa Slovníka cudzích slov prehováraním, presviedčaním. Podľa Slovníka slovenského jazyka je definovaná ako spôsob duševného ovplyvňovania prehováraním alebo poučovaním. Na tomto mieste aj pojem presviedčanie (persuázia) začína nadobúdať negatívne konotácie (asociatívny význam, ktorý slovo získava používaním v istých situáciách).

Hranicu medzi tým, čo môžeme považovať za persuáziu a čo za manipuláciu, tvoria použité argumenty, ktoré môžu byť vecné, overiteľné, vtedy hovoríme o persuázii, a nevecné, neoveriteľné, vtedy hovoríme o manipulácii. To, či tvorcovia textu využili manipuláciu alebo persuáziu, ovplyvňuje povahu komunikačnej koncepcie textu. Komunikačná koncepcia je komunikačný prístup, ktorým sa komunikátor snaží dosiahnuť svoj cieľ. Tvoria ju persuazívne techniky (špecifické spôsoby, ktoré sa používajú na presviedčanie ľudí), použitá argumentácia či stereotypy. Manipulačno-komunikačná koncepcia je tvorená použitými persuazívnymi technikami, nevecnými argumentmi, prípadne stereotypmi. Persuazívno-komunikačná koncepcia je tvorená persuazívnymi technikami, vecnými, overiteľnými argumentmi a aj použitými stereotypmi.

Texty považujeme za manipulačné vtedy, keď ich autor využíva nevecné argumentovanie, prípadne stereotypy. Za nevecné argumentovanie považuje také argumentovanie, ktoré pracuje s neurčitými tvrdeniami, ktoré nemôžeme objektívne dokázať. Najjednoduchším príkladom je vyhlásenie, že nejaký produkt je „jednotkou na trhu". Takéto tvrdenie reklamní tvorcovia nemajú ako preukázať. Ak však tvorcovia v texte argumentujú vecne, svoje tvrdenia vedia dokázať, napr. výskumom či štúdiou, daný text sa prijímateľa usiluje presvedčiť, a teda využíva persuáziu.

Komunikačná koncepcia je často tvorená nielen jazykovými, ale aj mimojazykovými prvkami, medzi ktoré môžeme zaradiť napríklad obrazové spracovanie textu alebo strihovú stavbu reklamy. Ide o dôležité súčasti komunikačnej koncepcie, ktoré určujú, či text textovú realitu konštruuje, alebo reprodukuje. Ak je textová realita konštruovaná, môžeme hovoriť o manipulácii. Pri reprodukcii textovej reality môžeme uvažovať o tom, že tvorcovia použili pri jej výstavbe persuáziu.

Veronika GONDEKOVÁ,
Katedra slovenského jazyka a komunikácie FF UMB v Banskej Bystrici

Predseda Ondrej Krajňák sa pri riadení Ústavu pamäti národa správa ako monarcha

Kríza v inštitúcii sa nemôže ďalej prehlbovať

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Martin MARENČIN a archív J. L-Š

Ústav pamäti národa vznikol na základe zákona prijatého v roku 2002. Jeho zakladatelia sa inšpirovali modelom poľského Ústavu národnej pamäti a ako predmet skúmania stanovili obdobie rokov 1939 až 1989, ktoré sa označilo ako doba neslobody. Prvým predsedom Správnej rady ústavu bol Ján Langoš, po ňom Ivan Petranský. V súčasnosti túto funkciu zastáva Ondrej Krajňák. Práve počas jeho účinkovania na čele Správnej rady sa verejnosť dozvedala o mnohých kritických výhradách. Pod kritické stanoviská Správnej rady sa podpísali všetci jej členovia, medzi nimi aj Arpád Tarnóczy, bývalý predseda organizácie Politickí väzni Zväz protikomunistického odboja, a Anton Malacký, podpredseda PV ZPKO. O situácii v ÚPN, ale najmä o stave spoločnosti z hľadiska najstaršej a najväčšej organizácie politických väzňov komunizmu (PV ZPKO) sa zhovárame s jej predsedom Jánom LITECKÝM ŠVEDOM.

Ján LITECKÝ ŠVEDA je známy ako nekonformný publicista brisknými postrehmi a rozbormi aj zo stránok SNN.

● Najnovšie vyvolal ohlas vo verejnosti návrh novely zákona o ÚPN. Protest voči navrhovanej úprave vydalo napríklad Svetové združenie bývalých politických väzňov. Ako sa k tejto iniciatíve stavia občianske združenie Politickí väzni Zväz protikomunistického odboja (PV ZPKO)?

ÚPN – Ústav pamäti národa – to znie hrdo. Bez irónie. Dosť dlho, ešte za čias Petranského, to vyzeralo, že sa na Slovensku etabluje ďalšie kvalitné vedecké centrum historického bádania o našich dejinách – teda o pamäti národa. No za predsedníctva pána Krajňáka úrad čoraz viac začal podliehať vonkajším vplyvom, čo sa prejavilo napríklad škandalóznym odmietnutím udelenia už pridelenej ceny Františkovi Vnukovi a najnovšie nechutným vyhodením historika Martina Lacka za jeho názory, čo sa vraj prekrylo pracovnými pokleskami. Podľa správ z ÚPN panuje tam veľmi zlá nálada a nevraživosť. Na to, čo sa deje v ústave, je hádam najvýstižnejší citát historika Pavla Žáčka, zakladateľa a prvého riaditeľa českého Ústavu pre štúdium totalitných režimov, kde majú rovnaké problémy: „Nebývalý priestor vo verejnom živote získavajú extrémne politické sily, najmä komunisti, ktorých základnou premisou je klamanie o prednovembrovom totalitnom režime a jeho relativizácia. ... Niektorým politickým subjektom, ale aj jednotlivcom zjavne prekáža úplná pravda o minulosti, pletie sa im pod nohy a okrem iného im komplikuje obchody s komunistami ..., preto museli byť normalizované inštitúcie historickej pamäti ... nedávno Ústav pre štúdium totalitných režimov. Je síce pravda, že extrémna politická ľavica nemala silu tieto inštitúcie zničiť, ale zato bola schopná v nich zorganizovať čistky, až sa stali nedôveryhodnými karikatúrami pôvodného, dokonca zákonom vymedzeného zámeru." Jednoducho, komunistickí oligarchovia by z toho chceli mať ÚPPN – Ústav pamäti poddajného národa. S tým nemôžu súhlasiť najmä naši členovia, väzni komunizmu, ktorí dodnes čakajú na kvalitné a morálne zúčtovanie s komunistickými zločinmi. A keď už som pri skratkách – naši členovia, z ktorých väčšina bola väznená za svoje národné presvedčenie, nemôžu strpieť najmä to, že momentálne sa ústav prezentuje ako ÚPČSN, teda ústav pamäti československého národa. Musíme si však uvedomiť, že český nacionalizmus povraždil viac ľudí ako komunizmus. Tresty za protikomunistické postoje boli väčšinou len zámienkou, ako vytrestať Slovákov. Najlepšie to vidno na časopise, ktorý vydáva ÚPN, kde sa šéfredaktorom nestal historik, ale Peter Juščák, neúspešný spisovateľ. Jeho meno je známejšie skôr z kauzy Domu spisovateľov než z knižných pultov. Podľa neho Slováci nemajú ani len dar humoru. Momentálne sa v časopise môže prvá Slovenská republika spomenúť len jazykom primitívnej propagandy päťdesiatych rokov, teda ako fašistická. Na obálke už nájdeme aj protislovenské trápnosti od akéhosi súčasného „chudóžnika" a nemôže chýbať ani bývalý učiteľ ruštiny Dušan Kováč, ktorý od lásky k Sovietskemu zväzu plynule prešiel na protislovenskú nenávisť.

● Vidíte v tom nejaký zámer?

Tento stav inštitúcie a časopisu je nepríjemný najmä so zreteľom na rok 2018. Ibaže ak čechoslováci zistia, že ČSR sa predsa len už nedá obnoviť, dá sa očakávať, že budú o to viac špiniť do svojho hniezda. Samozrejme, podpichovaní

Slovenská bluesová spoločnosť udelila Jánovi LITECKÉMU ŠVEDOVI v roku 1994 titul Bluesman roka. Snímka je z hudobného festivalu Sigord v Prešove.

Čechmi, ktorým chýba slovenský „penězovod". Aj keď ich skutočne nie je veľa, vo verejnosti vytvárajú opačný dojem. Lebo, žiaľ, väčšina masmédií je pod vplyvom komunistických detičiek a vieme, akú internacionálnu výchovu dostali. Nuž a ako poznáme sluhovské spôsoby, budú to veľmi nechutné pľuvance a v budúcom roku sa musíme na ne nachystať. A tak aspoň časopis s hrdým názvom Pamäť národa by nemusel pľuť do našej polievky, k čomu by mohla pomôcť aj novela zákona.

● Vaše občianske združenie je najstaršia a najväčšia organizácia politických väzňov na Slovensku. Ako hodnotíte skutočnosť, že politickí väzni komunizmu nemajú jednotnú organizáciu?

Podobné sily, ktoré stoja za rozkladom ÚPN, stáli aj pri rozbití našej organizácie založenej v roku 1990. V našom prípade mali aj konkrétne mená. Iniciatíva rozdeliť, a teda oslabiť našu organizáciu prišla z KDH a po sneme v roku 1999 ju aj zrealizovali. Na sneme odhlasovali delegáti zmenu názvu z Konfederácie politických väzňov na Zväz protikomunistického odboja. Na čelo týchto snáh sa dostal istý agent ŠtB s krycím menom Skala, ktorému, samozrejme, boľševické médiá nasadili korunu priam nezištného martýra. A tak verejnosť spoznávala Antona Srholca, veľkého bojovníka proti totalite cirkvi a s plamennými výzvami, aby sme odpustili komunistom. Proti tomu druhému by sme možno nič nemali, no zatiaľ sme ešte nestihli postrehnúť, že by sa komunisti za svoje krvavé zločiny čo i len trochu ospravedlnili. Takže komu odpúšťať? S kým sa zmieriť? Napriek veľkej masmediálnej pomoci a rovnako veľkým peniazom do novej organizácie prešlo iba pätnásť percent zväčša pomýlených členov. O morálke iniciátorov odluky svedčí aj to, že si za názov organizácie zvolili náš pôvodný názov. Finta ako vyšitá z eštebáckych príručiek o rozkladných a dezinformačných operáciách. Musím však povedať, že s novým vedením sa celkom dobre dá spolupracovať, takže aspoň zákopová vojna sa už skončila.

● V minulosti mali PV ZPKO zastúpenie v ÚPN dvoma vysokými funkcionármi združenia – predsedom a podpredsedom. Ako je možné, že v súčasnosti nemá vaša organizácia svojich zástupcov v ÚPN?

Súdruhovia v mocenskej politike sa postupne natoľko skonsolidovali, že si už robia čo chcú, takže nejakého ozajstného antikomunistu v takejto organizácii skutočne nepotrebujú. Hoci naša organizácia už dvakrát podala žiadosť o moje prijatie do dozornej rady, ani raz nám neodpovedali. Aj toto patrí k ich vizitke.

● Protifašistický odboj má prakticky od skončenia vojny výnimočné postavenie v spoločnosti. Je logické, že protikomunistický odboj nemohol rátať s podporou komunistického režimu, skôr naopak, jeho aktivisti boli tvrdo prenasledovaní. Z iniciatívy bývalého predsedu PV ZPKO a poslanca NR SR za HZDS Arpáda Tarnóczyho prijala NR SR v roku 1996 zákon o nemoránosti a protiprávnosti komunistického režimu. Aké postavenie v spoločnosti zaujíma dnes protikomunistický odboj?

Radšej sa vrátim k ÚPN. Jeho úlohou je predovšetkým nezaujato mapovať to, čo sa naozaj stalo, a nie pokračovať v neprerušenom šírení komunistických propagandistických dezinformácií. Takže aj v tom tzv. protifašistickom tábore je čo bádať. Koľkí skutočne bojovali za slobodu a koľkí tento názov použili len na prekrytie komunistických zločinov? Dokonca masového vyvražďovania celých dedín. A čo to boli za kádre tí sovietski komisári, ktorých sem do povstania poslal humanista Stalin? Veď tí len za prvých dvadsať rokov svojho pôsobenia v porevolučnom Sovietskom zväze mali na svojom konte niekoľko desiatok miliónov povraždených ľudí! A týchto najbrutálnejších zločincov všetkých čias by tu ešte niekto chcel ospevovať!? Za všetko hovorí fakt, že 8. mája opäť neoslavujeme koniec vojny či porážku fašizmu, ale – oslobodenie! Chápe vôbec význam týchto slov človek, ktorý stratu štátnosti, znásilňovanie tisícov našich žien a dievčat, rabovanie, nastolenie krvavého komunistického režimu a napokon odvlečenie asi sedemdesiattisíc našich ľudí do gulagov takto pomenuje? Príznačné pre súčasné vedenie ÚPN je aj to, že keď naša organizácia iniciovala a zbierala podpisy občianskych združení, organizácií a spolkov pod otvorený list predsedovi parlamentu a následne ministrovi školstva, aby sa zasadili o výučbu o zločinoch komunizmu do učebných osnov, po kvetnatých slovách súhlasu Ondrej Krajňák napokon svoj podpis odvolal.

● Čo najviac prekáža z pohľadu politických väzňov na činnosti súčasného ÚPN?

Hneď na úvod: či podľa novelizovaného zákona bude ÚPN fungovať lepšie, to nevieme. Ale vieme, že pod terajším vedením nefunguje dobre. Inštitúcia bola pôvodne založená na mapovanie najmä represívnych zložiek komunistického režimu. Ale prečo nie aj prvej Česko-Slovenskej republiky, kde fungoval tvrdý český nacionalistický útlak postihujúci všetky národy tohto štátu? Veď prakticky všetci poprední slovenskí politici sa vtedy ocitli vo väzení za svoje politické názory – vrátane Andreja Hlinku. Prečo sa ku skúmaniu ako obdobiu neslobody pridal len Slovenský štát? No, súdruhovia postupne prišli na to, že položiť vedľa seba obrovské zločiny ľudákov, ktorí to nedopracovali ani na jedného popraveného, a drobné prešľapy na ceste k šťastnej budúcnosti, ktoré nás stáli stovky mŕtvych a umučených, nie je práve najšťastnejšie riešenie. A tak sa začala cenzúra. V časopise ústavu taká brutálna, že začali vyhadzovať aj články odsúhlasené redakčnou radou zo zalomeného čísla. Česť práci, súdruhovia, toto si fakt ešte dobre pamätáme! Taktiež sa prakticky zrušila vydavateľská činnosť. Veď to hlavné, prečo sme v novembri zvonili kľúčikmi, bola sloboda a jej koruna – sloboda slova! A tento pohon na čarodejnice teraz postihuje aj Maticu. Nuž, ale proti vydávaniu pramennej zazlievam Matici, že po boľševickom pokriku stiahla video o 14. marci. Toto bol podľa mňa ten hlavný škandál. Nie je podstatné, či bolo dobré alebo zlé, ale či bolo založené na pravdivých premisách. Dobyté zákopy pre slobodu slova by sa nemali len tak ľahko opúšťať, lebo opäť uviazneme v močiari neslobody, že nebudeme môcť ani nohu dvihnúť. Teraz sú časy, keď sa opäť žiada občianska odvaha. Musíme si byť vedomí našej pravdy. Aj keď vieme, že v politike pravda nie je vždy ten najsilnejší spojenec.

Degradujúce úroky komplikujú fungovanie bánk na starom kontinente

Európska centrálna banka mení finančnú politiku

Róbert HÖLCZ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Ekonomiku zásadným spôsobom ovplyvňujú menová politika centrálnej banky a fiškálna politika vlády. Treba popravde povedať, že ani jedna z nich si nerobí veľké starosti s efektívnym fungovaním peňazí, keďže centrálne banky tlačia masy peňazí v obrovských objemoch a následne nimi zaplavujú súvahy podriadených komerčných bánk za cenu, ktorou sú vo väčšine prípadov len výrobné náklady na tlač peňazí.

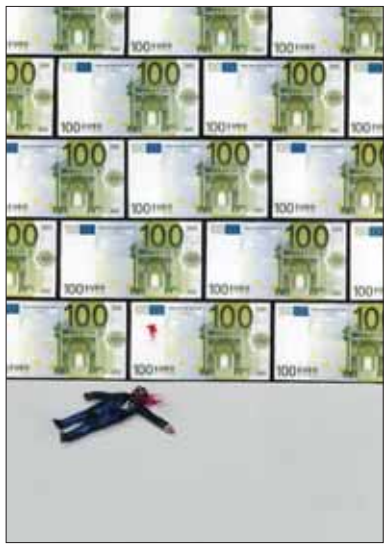

Pokiaľ ide o rozpočtovú politiku vlády, väčšinou sa každoročne schvaľuje jej deficitné hospodárenie z dôvodu, že treba zaplatiť predvolebné sľuby. Dlhy sa financujú štátnymi dlhopismi a pokladničnými poukážkami s rôznou mierou úročenia, ktoré v konečnom dôsledku zaplatia daňoví poplatníci. Na Slovensku sa narastajúce zadlžovanie zastavilo prijatím ústavného zákona o dlhovej brzde, ktorý zároveň pozná celý rad sankcií pri prekročení až po vyjadrenie nedôvery vláde v parlamente. Keďže do roku 2020 dôjde k postupnému poklesu čerpania peňazí z eurofondov, a dnes sú peniaze na trhu lacné, začína sa diskutovať o možnosti zvýšenia doterajšej hranice zadlženia tak, aby sa navyše požičané peniaze investovali len do infraštrukturálnych projektov. Súhlas s navýšením doterajšej hranice dlhovej brzdy si však vyžaduje prijatie ústavného zákona. Po vzniku finančnej krízy začala centrálna banka eurozóny s uplatňovaním kvantitatívneho uvoľňovania, ktorým nielenže zaplavila bankové súvahy obrovským množstvom peňazí, ale aj vykupovala dlhy členských krajín eurozóny cez komerčné a investičné banky, ktoré mali v držaní spomínané cenné štátne papiere. ECB nemohla dlhy odkupovať priamo z dôvodu, že to bezprostredne zakazovala Lisabonská zmluva. A tak niektoré vlády neboli prinútené uskutočňovať toľko požadované štrukturálne zmeny v domácej ekonomike, ktoré naďalej ostávajú v dlhovej pasci s dosahom na ich bankový sektor. Sme zvyknutí na zadlžené Grécko, ktoré bez záchranných peňazí z rôznych zdrojov EÚ a tiež peňazí z Medzinárodného menového fondu by už dávno muselo vyhlásiť bankrot. Viac nás však prekvapuje neutešený stav vo verejných financiách lídrov eurozóny, kam patrí Francúzsko a Taliansko. A pritom z posledne menovanej krajiny je jej bývalý minister financií dnes na pozícii prezidenta Európskej centrálnej banky.

■ ÚROKOVÝ DIKTÁT

S nalievaním obrovskej masy lacných peňazí priamo z tlačiarenských rotačiek na vyprahnuté bankové účty nastal na peňažnom trhu úrokový kolaps. Bežné účty domácností úročené za nulu, ale s poplatkom za ich vedenie, sporiace účty úročené tesne nad nulu a termínované účty úročené za menej, ako je percentuálna miera inflácie. Hypotéky sa ponúkajú za také nízke úroky, že dochádza k riziku vzniku realitnej bubliny, ktorému už asi nepomôžu ani nedávne opatrenia Národnej banky Slovenska v sprísňovaní ich poskytovania domácnostiam.

Banky dostávali na svoje účty od centrálnej banky lacné peniaze, ktoré ďalej lacno požičali , keďže ich vracanie späť na účty centrálnej banky by znamenalo platiť pokuty z objemu vrátených peňazí. Budeme teda právom zvedaví, ako sa ďalej bude na peňažnom trhu vyvíjať opísaný úrokový diktát centrálnej banky, na ktorý už doplatili niektoré top banky Európy, akými sú okrem iných Deutsche Bank, britská banka HSBC a Royal Bank of Scotland, ktoré z rôznych dôvodov vykazujú za posledné roky hospodárske straty. Je však zaujímavé, že posledne dve menované bankové inštitúcie pochádzajú z prostredia londýnskeho City, ktoré sa pripravuje na negatívne dôsledky odchodu Británie z EÚ, a tak sa počíta so zmenou ich doterajšieho sídla z ostrovov na pevninu. Za obrovskými miliardovými stratami treba vidieť pokles úrokov, na ktorých banky už nevedia zarobiť, a štrukturálne zmeny vnútri banky s budúcou výhodnejšou orientáciou na rýchlejšie rastúce ázijské trhy.

■ ZMENY V ECB

Na marcovom zasadnutí ECB potvrdila Rada guvernérov pokračovanie doterajšej menovej politiky, pokiaľ ide o jej kľúčové úrokové sadzby. Základný refinančný úrok ostáva na nule a depozitný úrok na mínus 0,40 percenta. K zmene dôjde len pri nákupoch dlhopisov z eurozóny, do ktorých namiesto osemdesiatich miliárd eur mesačne bude od apríla investovať len šesťdesiat miliárd eur. Najvyšší orgán ECB zatiaľ nereaguje na zvyšovanie inflácie, ktorá v súčasnosti je na úrovni viac ako dve percentá vraj z dôvodu, že k zlepšeniu ekonomiky v eurozóne nedochádza, zvyšujú sa len ceny ropy. Či menová politika ECB vyčkáva na dôsledky brexitu, výsledkov parlamentných a prezidentských volieb v kľúčových štátoch eurozóny a s tým spojené diskusie o budúcej podobe EÚ, nebudeme špekulovať. Nikto nepochybuje, že práve v súvislosti s opísanými očakávanými udalosťami dôjde v menovej politike ECB k zmenám, ktoré navyše ovplyvnia aj očakávané zmeny v úrokovej politike americkej centrálnej banky. V súlade s inou hospodárskou politikou amerického prezidenta, ktorá počíta s rozsiahlou obnovou zanedbanej infraštruktúry, so zrušením zdravotníckej reformy jeho predchodcu a, samozrejme, so zásadnými zmenami v daňovej oblasti, sa predpokladá, že americká centrálna banka bude v tomto roku opakovane zvyšovať svoje základné úrokové sadzby. Ekonomickí analytici vo svojich prognózach tak počítajú, že politika lacných peňazí a nízkych úrokových sadzieb, ktorá sa podpísala pod terajší obrovský nárast predovšetkým cien nehnuteľností a znehodnotení úspor – najmä dôchodcov, už nebude pokračovať.

Nové národné plemeno zabezpečí Slovensku väčšiu produkciu ovčieho mlieka

Zvýši sa konkurencieschopnosť chovateľov oviec

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Nový vyšľachtený druh slovenská dojná ovca sa vyznačuje veľmi dobrou mliekovou úžitkovosťou a plodnosťou. Najmä produkcia mlieka je výrazne vyššia ako u iných našich základných plemien cigája či zošľachtená valaška. A mlieko je v súčasnosti ekonomicky veľmi zaujímavé. Nejde tak len o symbolický zápis do plemenných kníh.

Aj keď počet oviec na Slovensku stagnuje, produkcia ovčieho mlieka stúpa. Práve nové plemeno slovenská dojná ovca má zvýšiť nielen produkciu mlieka, ale aj konkurencieschopnosť našich chovateľov oviec. Inak povedané, chovom „toho istého“ druhu sa zvýši efektivita podnikania a narastú aj tržby z predaja.

■ OVCA NA MLIEKO

Produkcia ovčieho mlieka medziročne stúpla v roku 2016 z jedenásťtisíc na dvanásťtisíc ton. Proces šľachtenia slovenskej dojnej ovce trval dvadsaťpäť rokov. Vznikla prioritne krížením pôvodných plemien – cigáje a zošľachtenej valašky (v menšom množstve aj merinskej ovce) so špecializovanými dojnými plemenami – lacaune a východofrízskou ovcou. Je to špecializované dojné plemeno so zameraním na zvýšenie produkcie a kvality mlieka a s využívaním strojov pri dojení. V registri plemennej knihy je aktuálne evidovaných už takmer päťtisíc kusov oviec tohto plemena.

„Slovenské ovčie mlieko je mimoriadne kvalitné. Chcem pochváliť úsilie všetkých tých, ktorí sa do procesu nového národného plemena zapojili a zotrvali v ňom doteraz. Slovenských ovčiarov považujem za jedných z najaktívnejších slovenských poľnohospodárov. Chcem preto apelovať aj na spotrebiteľov. Pýtajte si v obchodoch pravú ‚slovenskú bryndzu‘, ktorá je chránená zemepisným označením pôvodu a je v nej garancia slovenského mlieka,“ povedala počas udalosti – slávnostného zápisu plemena do plemennej knihy ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná.

Aj bačovia pod Babou horou na Orave chcú mať z chovu oviec čo najväčší osoh.

■ NOVÉ PLEMENO

Príprava nového národného plemena oviec bola náročná a časovo predstavovala celé jedno štvrťstoročie. S prvými krížencami plemena lacaune s našimi základnými plemenami sa začalo v roku 1994. Odvtedy boli založené prvé šľachtiteľsko-experimentálne chovy, kde sa v prvej fáze tvorili krížence s rôznym genetickým podielom zošľachťujúcich plemien. Na prospech intenzifikácie produkcie ovčích dojných stád hovorí cena mlieka, ktorá za posledných šesť rokov vzrástla o takmer tridsať percent. Samotné číslo však nemôže navádzať na nerozumné rozhodnutia. Cestou, ako zvýšiť mliekovú úžitkovosť bahníc, je postupné prekrižovanie domácich plemien s vysoko úžitkovými dojnými plemenami alebo ich priamy nákup do stáda v prípade dostatku prostriedkov.

Ministerstvo poskytuje podpory chovateľom oviec prostredníctvom priamych platieb – platba na chov bahníc, jariek a kôz – sadzba v roku 2016 je 17,01 eura na kus. Doplnková vnútroštátna platba na dobytčie jednotky (kategória ovce a kozy) – sadzba v roku 2016 je 63,70 eura na dobytčiu jednotku. V rámci Programu rozvoja vidieka si po novom môžu o podporu dvesto eur na dobytčiu jednotku požiadať aj chovatelia slovenských plemien oviec cigája a zošľachtená valaška v rámci kategórie ohrozených druhov zvierat. Viac sme o tejto téme v Slovenských národných novinách písali nedávno.

■ VHODNÉ NA CHOV

Na Slovensku sa v súčasnosti chovajú vo väčšom rozsahu štyri dojné plemená oviec, a to plemeno zošľachtená valaška, cigája, lacaune a východofrízska ovca. Okrem týchto plemien sa v niektorých stádach doja aj merinské ovce, ale ich mliekova úžitkovosť je výrazne nižšia. Vhodné pre chovy sú aj krížence valašských a cigájskych oviec. Čistokrvné ovce plemena zošľachtená valaška a cigája sú viac vhodnejšie na extenzívnejšie systémy chovu, pretože sú relatívne nenáročné na chovateľské prostredie. Ich úžitkovosť je však nižšia.

Na mäso u nás chováme celý rad špecializovaných mäsových plemien (ile de France, berrichon du Cher, suffolk, oxford down, charollais, texel) a nedojných plemien s kombinovanou úžitkovosťou (merino, romney marsch, nemecká čiernohlavá, bergschaf). Pri týchto plemenách je reálny predpoklad úspešného chovu aj v špecifických prírodných podmienkach Slovenska.

FEJTÓN

Keď to na Juska prišlo, márne mu manželka oponovala, že na hubách bol včera i predvčerom... Pôjdeš aj o týždeň-dva, argumentovala. No on sa nedal a mal pravdu. Veď na huby sa musí vtedy, keď rastú, nie? Ktovie, čo bude o týždeň-dva? V mnohých veciach ju poslúchol, ale v tom nikdy nepodvolil. Keď sa vzali, zberal podstatne viac druhov húb. Raz doniesol domov plný košík plávok. Takých mladých, voňajúcich po mandliach. Už si ich predstavoval na tanieri, no dostalo sa mu studenej sprchy. Pripravím ti huby, ako chceš, no ja sa ich ani nedotknem...

Mykologická história

Ale veď to sú plávky, šľachtici medzi hubami. Iste si počula o vychýrených receptoch z týchto húb, ktoré kraľovali hostinám aj na panovníckych dvoroch. Uznávam, to nemal, lebo žena bola dobre podkutá z histórie a hneď mu aj protirečila, či nečítal, koľkí králi naposledy vydýchli po požití húb. Ja budem jesť iba tie, ktoré poznám, uzavrela vstupnú mykologickú diskusiu. A aby to bolo aj Juskovi jasné, hneď mu aj vymedzila, ktoré môže zberať: dubáky, červenáky, tmavé kozáky, bedle jedlé na prípravu vysmážaných rezňov, podpňovky, masliaky, hoci s nimi je veľa roboty, lebo sa pri čistení lepia na prsty, ale praženica je z nich najlepšia zo všetkých. A ak sa mu podarí aj trúdniky obyčajné alebo baranie hlavy, ako ich volajú východniari, z ktorých je výborná polievka. A punktum. A tak, keď Jusko našiel iné druhy húb, radšej nimi obdaroval známych.

V lese sa Jusko cítil ako doma. Len ho hnevalo, keď chodníky či cestičky ťažké mechanizmy zmenili na stoky plné bahna, ktoré musel obchádzať a často aj riskovať prechod cez ne, dávajúc pozor, aby sa mu tekuté blato neprelialo cez sáry čižiem. Aj si často hovoril, ako dobre, že nepodľahol manželkinmu vábeniu, aby si kúpili chatku v horách, lebo hoci aj vyzerala v peknom, pokojnom prostredí, o dva roky neskôr sa presvedčil, že ju prepadla červotoč zvaná ľudská chamtivosť a ľudia s pílou v ruke humpľovali les, okolitú krajinu a cesty menili na necesty, kadiaľ sa dalo ísť len s ich obrovskými mašinami. A po nich to vyzeralo ako spúšť so širokými pásmi vyholených rúbanísk. Zakaždým, keď sa tadiaľto prehnala búrka, voda sa valila a z ručiaceho potôčika sa stala rieka plná víriacej mútnej vody a všetkého, čo sa jej postavilo do cesty. A keď sa tak stalo, Jusko zmenil revír a hľadal si iné miesto na svoje potulky za hubami a krásou krajiny. Hoci mu bolo jasné, že všetko je len dočasu. Raz sa ocitol v revíri, kde na pňoch dávno zrezaných stromov našiel trsy podpňoviek, čerstvé, mäsité, ach, to z nich bude polievka... Vtom však začul kvílenie píly na svahu oproti. Piliarov nevidel, no kvílenie ich píl bolo počuť doďaleka. A potom, veď to poznáte, nasledoval zápas stromu, ktorý akoby v predsmrtných kŕčoch sa ešte chvíľu usiloval stáť, no zákon príťažlivosti bol silnejší a podpílený strom s rachotom padol, až sa zem zachvela. Nasledovalo povestné ticho, ale to len chvíľu, kým sa znovu rozozvučali ostré tóny píly. Jusko rýchlo nožíkom zrezal posledný trs podpňoviek a chystal sa rýchlo vypadnúť z tohto miesta, kým nepadne ďalší strom... Poháľal sa dolu svahom, aby ho nedajboh nezasiaho. Do uší sa mu zarezávalo kvílenie píl a lamentovanie padajúcich stromov. Bolo mu jasné, že si bude musieť zas nájsť nový hubársky revír.

Marián ŠIMKULIČ

ZABUDNUTÁ HISTÓRIA

Podaktorí národne príliš predchnutí maďarskí politici a „vedátori“ – u nás aj za hranicami – vehementne tvrdia, že historické územie Komárňanskej župy bolo etnicky jednoliate, teda žilo v ňom iba obyvateľstvo maďarskej národnosti. Je to pravda? Potvrdzujú to aj historické dokumenty? Odpoveď na tieto otázky sme sa usilovali nájsť v dobových publikáciách. Aby nás nikto neobviňoval z jednostrannosti či zo zaujatosti, siahli sme len po zdrojoch od maďarských autorov, ktorí by naisto nenadŕžali druhým národnostiam.

Žitnoostrovskí robinsoni?

O tom, aká bola národnostná situácia na tomto území bezmála pred sto sedemdesiatimi rokmi, najkomplexnejšie vypovedá kniha polyhistora a publicistu Eleka Fényesa (1807 – 1876) Komárom vármegye leírása (Opis Komárňanskej župy) vydaná v roku 1848 a opätovne sprístupnená v našich časoch. V roku 1848 sa Komárňanská župa rozprestierala na sever aj na juh od Dunaja, pričom naša veľrieka ju rozdeľovala na dve približne rovnaké polovice. Na 2 842 štvorcových kilometroch v nej žilo 143 741 obyvateľov, z nich 5 632 sa aj úradne prihlásilo k slovenskej národnosti. Boli to len necelé štyri percentá, v skutočnosti však Slovákov bolo určite viac. Situácia našincov však bola krajne nepriaznivá, veď vinou vytrvalej, miestami až drastickej maďarizácie mnohí na svoj slovenský pôvod museli chtiac-nechtiac zabudnúť. V tých časoch nekompromisne platilo, že kto chcel v živote niečo dosiahnuť, musel sa prihlásiť za Maďara, čo potvrdzuje aj autor spomínanej knihy.

Poďme však na konkrétnosti. Južne od Dunaja, čiže na území dnešného Maďarska, Slováci obývali tieto obce: Bánhida, Oroszlány, Szőlős, Tardos a Szomor. Mesto Tata bolo v tých časoch národnostne pestré – autor uvádza, že ide o maďarsko-slovensko-nemeckú usadlosť. Fényes spomenul, že dávnejšie Slováci žili aj v dedinách Bokod, Szák aj inde, no medzičasom sa natoľko pomaďarčili, že reči predkov už sotva rozumeli. Ich národné povedomie sa prejavovalo iba v tom, že počas niektorých sviatkov od kňazov požadovali aj omše v slovenčine. Pre úplnosť poznamenávame, že v tých časoch v župe žili aj Nemci približne v takom počte ako Slováci. Mimochodom, Fényes sa o Slovákoch vyjadroval dosť nelichotivo. Vraj ide o nahlúply, mierumilovný národ, ktorý sa o zlepšenie svojho životného postavenia neveľmi usiluje. Obydlia našincov označuje za úbohé, nezdravé, s malými oknami...

A ako vyzerala situácia na sever od Dunaja, teda na území dnešného Slovenska? Autor za čisto slovenské označuje obce Branovo, Jasovú, Semerovo a Krátke Kesy (dnes súčasť Marcelovej), za zmiešané Hurbanovo, Bohatú (dnes miestnu časť Hurbanova), Čechy pri Nových Zámkoch, Koltu a Marcelovú. Jeho pozornosti zrejme ušlo, že slovenskí obyvatelia prevažoval aj v Imeli a Dulovciach.

Autor síce sídlo župy Komárno považuje za maďarské, ale Monografia Komárňanskej župy z roku 1907 v ňom „našla“ 1 309 úradne prihlásených Slovákov, čo tvorilo vyše šesť a pol percenta obyvateľov mesta. V tomto počte, samozrejme, neboli zahrnutí pltníci, ktorí zo severnejších žúp splavovali sem desaťtisíce pltí ročne. A chýbali aj tí Slováci, ktorí v záujme pokojnejšieho života a kariéry podľahli maďarizačnému tlaku.

Zo zistených údajov jednoznačne vyplýva, že aj na území historickej Komárňanskej župy žili naši slovenskí predkovia, a to rovnako pri južných aj severnejších brehoch Dunaja. Je to jednak odkaz pre dnešok a tiež ďalšia pohnútka na to, aby etnická tolerancia trvalo sedela za vrchstolom.

František BUDA

Pri založení Slovenskej ligy v Amerike bolo nie menej ako desaťtisíc Slovákov

Stodesať rokov prínosných americko-slovenských aktivít

Peter CABADAJ – Foto: archív autora

Prvá početnejšia komunita slovenských vysťahovalcov prišla do Spojených štátov amerických na sklonku sedemdesiatych rokov 19. storočia. K masovému odchodu prinútila Slovákov zlá hospodárska situácia vo vtedajšom Uhorsku, bieda, hlad a nedostatok pracovných príležitostí. Prevažná časť inteligencie opúšťala rodný kraj pre silný národný a politický útlak. Do konca 19. storočia odišlo pre tieto dôvody do Ameriky vyše tristotisíc Slovákov, najmä mužov vo veku osemnásť až tridsaťpäť rokov.

Ivan DAXNER a Albert MAMATEY po pravici a ľavici generála Milana Rastislava ŠTEFÁNIKA a ďalší predstavitelia Slovenskej ligy a krajanských spolkov v Amerike pred Bielym domom vo Washingtone v roku 1917 pózujú pre fotografa a pre dejiny.

Naši vysťahovalci si čoskoro po príchode začali budovať celistvé krajanské osady. Vzdialení od rodnej zeme na tisíce kilometrov cítili silnú potrebu spolupatričnosti. Rôzne svojpomocné spolky v jednotlivých krajanských strediskách sa postupne združili do väčších nadregionálnych korporácií (Národný slovenský spolok, Prvá katolícka slovenská jednota, Združenie slovenských katolíkov, Prvá katolícka slovenská ženská jednota, Slovenská evanjelická jednota, Živena, Slovenská telocvičná jednota, Slovenský katolícky sokol a mnohé ďalšie).

■ CLEVELAND 1907

V prvej dekáde minulého storočia sa v Uhorsku prudko vyostril maďarizačný útlak. Americkí Slováci prijali v tejto súvislosti rozhodnutie oboznámiť s krajne nepriaznivou situáciou v ich starej vlasti medzinárodnú verejnosť. O potláčaní základných ľudských práv národov žijúcich v Uhorsku pravidelne informovali aj vplyvné zámorské médiá. Konkrétnym výsledkom systematického úsilia bolo zhruba šesťdesiat protestných zhromaždení, ktoré organizačne zabezpečovali najmä Štefan Furdek a Anton Bielek. Okrem týchto dvoch mužov patrili medzi výrazné osobnosti prvej vlny organizovaného americko-slovenského života Peter Víťazoslav Rovnianek, Štefan Ambrose, Albert Mamatey, Ignác Gessay, Milan Getting, Ján Adolf Ferienčík, časom k nim pribudli Jozef Hušek, Peter Hletko, Filip Hrobák a iní. Dôležitým rozmerom ich všestrannej činnosti bolo tiež vydávanie početnej krajanskej periodickej tlače, na stránkach ktorej popri vlastných textoch propagovali i zbierky na podporu v Uhorsku väznených slovenských novinárov, politikov a prenasledovaných kňazov.

Pod tlakom okolností dozrela myšlienka o potrebe vzniku strešnej organizácie, ktorá by reprezentovala amerických krajanov a zabezpečovala účinnejšiu podporu národno-emancipačným snahám národovcov na Slovensku. Konkrétna iniciatíva na založenie takejto organizácie bola formulovaná počas stretnutia Združenia slovenských novinárov v Amerike. Toto stretnutie sa pod taktovkou Š. Furdeka konalo 4. apríla 1907 v Pittsburghu. Na 26. mája 1907 bol do Clevelandu zvolaný Národný kongres. Okolo desaťtisíc Slovákov, zastupujúcich takmer všetky krajanské korporácie v USA, tam založilo Slovenskú ligu v Amerike (SLvA), ktorej hlavným cieľom mala byť koordinácia aktivít na prospech zotročeného národa v Uhorsku. Prvým predsedom organizácie sa stal zaslúžene Štefan Furdek.

SLvA odhaľovala a poukazovala na genocídnu podstatu násilnej maďarizácie v Uhorsku. V roku 1914 Ivan Daxner skoncipoval Memorandum Slovenskej ligy v Amerike, rozposlané vládam všetkých civilizovaných štátov. Signatári v ňom žiadali samosprávu a sebaurčenie pre Slovákov v Uhorsku, protestovali proti politike uhorského ministra školstva A. Apponyiho a jeho návšteve v USA. Rezolútne odmietli aj misiu I. Károlyiho, ktorý prišiel do Spojených štátov získavať tamojšiu verejnú mienku na podporu agresívnej nacionalistickej politiky v Uhorsku. Furdek vtedy napísal do krajanskej tlače pamätné slová: „V Magyarországhu Slovákovi pravdu hľadať bolo by, ako v pekle hľadať svätých.“

■ ROVNÝ S ROVNÝM

Niekoľko týždňov po vypuknutí prvej svetovej vojny prišla SLvA s požiadavkou „úplnej samosprávy a voľnosti samourčenia tak na politickom, ako aj na kultúrnom a hospodárskom poli“. Od konca roka 1914 sa medzi krajanskými funkcionármi na americkej pôde intenzívne diskutovalo o budúcom povojnovom štátoprávnom usporiadaní Slovenska. Čoskoro prevládol názor, že najvýhodnejším riešením by bolo štátne zjednotenie slovenského a českého národa pri rešpektovaní vzájomnej národnej nezávislosti.

Na VIII. kongrese SLvA, ktorý sa konal 22. februára 1915, bol definitívne prijatý návrh „ísť s Čechmi ako rovný s rovným“. Viacmesačné rokovanie SLvA s Českým národným združením (strešná organizácia amerických Čechov) vyústilo 22. októbra 1915 do podpísania Clevelandskej dohody. V nej sa ako cieľ národnooslobodzovacieho boja deklaruje „spojenie českého a slovenského národa vo federatívnom zväzku štátov s úplnou národnou autonómiou Slovenska, s vlastným snemom, s vlastnou štátnou správou, s úplnou kultúrnou slobodou, teda správou finančnou a politickou, so štátnym jazykom slovenským“. Prijatím Clevelandskej dohody sa v USA začala vzájomne koordinovaná česko-slovenská akcia, ktorej hlavným zámerom bolo doviesť do konečného víťazstva myšlienku konštituovania spoločného štátneho zväzku Čechov a Slovákov.

■ MILIÓNDOLÁROVÁ ZBIERKA

Zásluhou agilného kňaza a vynálezcu Jozefa Murgaša vznikol Agitačný fond SLvA, ktorý organizoval medzi americkými Slovákmi a Čechmi tzv. Milióndolárovú zbierku na podporu národnooslobodzovacieho boja. Vďaka obetavému úsiliu mnohých nadšencov sa do roku 1920 vyzbieralo o takmer dvestotisíc dolárov viac, ako bola stanovená suma.

Z exilovej Českej národnej rady vznikla v roku 1916 v Paríži Česko-slovenská národná rada, na čele ktorej stáli T. G. Masaryk, E. Beneš a M. R. Štefánik. Generál Štefánik pricestoval v máji 1917 do USA s cieľom získať dobrovoľníkov z radov Slovákov a Čechov pre odboj v Európe. Takmer tri tisícky mužov, združených v česko-slovenských jednotkách, odišlo ešte v tom istom roku na bojiská do Francúzska. Počas stretnutia reprezentantov slovenských a českých organizácií v Pittsburghu (30. 5. 1918) žiadala SLvA v duchu záverov Clevelandskej dohody záruky rovnoprávnosti Čechov a Slovákov v budúcnom štátnom útvare. T. G. Masaryk preto sformuloval text novej dohody, ktorú SLvA schválila spolu s predstaviteľmi českých organizácií 31. mája 1918. Kaligrafický prepis s podpismi zástupcov obidvoch národov signoval Masaryk už ako novopečený prezident Česko-Slovenskej republiky 14. novembra 1918 vo Washingtone. Pittsburská dohoda označila za cieľ národnooslobodzovacieho boja spojenie Čechov a Slovákov v samostatnom štáte „českých zemí a Slovenska“, s vlastnou slovenskou administratívou, so slovenským snemom, svojimi súdmi... Zároveň deklarovala, že „slovenčina bude úradným jazykom v škole, úrade a vo verejnom živote“.

Činitelia SLvA, ktorá vrchovatou mierou prispela k vzniku spoločného štátu, pozorne sledovali dianie v Česko-Slovensku. Keď centrálna pražská vláda nerešpektovala závery Pittsburskej dohody v Ústave ČSR z roku 1922, začala sa SLvA obracať na slovenskú politickú garnitúru, zoskupenú v autonomistických stranách. Otázka postavenia Slovákov v spoločnej republike však polarizovala aj krajanské hnutie v zámorí... Celková situácia sa vyhrotila po vzniku prvej Slovenskej republiky. Konštituovanie samostatného štátu obhajovali najmä katolícke americko-slovenské spolky. Tie disponovali najväčšou členskou základňou a boli kolektívnymi členmi SLvA, ktorá musela čeliť viacerým obvineniam najmä v súvislosti s okolnosťami, za akých Slovenský štát 14. marca 1939 vznikol. Keď jej predstaviteľov vykonštruovane obvinili z kolaborácie s hitlerovským Nemeckom, potvrdila SLvA svoje vyhlásenie z apríla 1938: „Nedemokratické a neamerické ideológie, ako je komunizmus, nacizmus a fašizmus, nemajú miesta v Slovenskej lige.“

■ ZA ŠTÁTNOSŤ

Vedenie SLvA a Kanadskej slovenskej ligy sa v roku 1944 obrátili na Kongres USA a vplyvné medzinárodné inštitúcie s požiadavkou, aby „slovenskému národu bolo dovolené rozhodnúť o svojom osude slobodnými voľbami pod dozorom Spoločnosti národov“. Nestalo sa tak a obidve spomenuté krajanské organizácie spolu s ďalšími korporáciami, pôsobiacimi v slobodnom svete, pokračovali vo svojich politických aktivitách. Dôsledne sa zasadzovali za obnovenie štátnej samostatnosti, pričom slovenskú otázku neraz verejne prezentovali aj na najvyšších amerických miestach.

Pri príležitosti stého výročia založenia SLvA prijal 24. mája 2007 jej početnú delegáciu vtedajší prezident Slovenskej republiky Ivan Gašparovič. Nezastupiteľný podiel amerických Slovákov v zápase za národné oslobodenie a štátnu suverenitu vtedy prostredníctvom svojho vyhlásenia ocenila aj Národná rada SR.

Aktuálne sto desiate výročie vzniku SLvA, ktorá v súčasnosti združuje niekoľko spolkov a organizácií a podľa neoficiálnych zdrojov má vyše dvestošesťdesiattisíc členov, inšpirovalo Maticu slovenskú na zorganizovanie medzinárodného vedeckého seminára (7. jún). Hlavnou úlohou podujatia bude priblíženie záverov najnovších výskumov, venovaných objasneniu miesta a historického významu Slovenskej ligy v Amerike v našich moderných národných dejinách.

Kandidáti na generálneho riaditeľa RTVS predstavili svoje programy

Verejnoprávnosť a iné volebné prísľuby

Alexander GOCZ – Foto: autor

Voľba nového generálneho riaditeľa verejnoprávnej RTVS je tak trocha v mediálnom tieni teroristických útokov a protikorupčných pochodov. Zdá sa, že ani pre novinárov z denníkov drukujúcich vládnej opozícii to nie je horúca téma dňa. Bežný koncesionár má k dispozícii čerstvé výstupy z projektov, ktoré jednotliví kandidáti predstavovali. Pozrime sa na nich bližšie.

Obrátenú pyramídu zrejme čakajú po voľbe nového generálneho riaditeľa RTVS zmeny.

Verejné vypočutie kandidátov na generálneho riaditeľa Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS) poslancami Národnej rady SR bolo až na zopár momentov takpovediac štandardnou „povinnou jazdou“ potenciálnych šéfov nášho verejnoprávneho média. RTVS sa zdá byť za posledné dva roky konsolidovanou ustanovizňou, ktorá aj napriek občasným výhradám udržiava svoju spravodajskú zložku v politickej rovnováhe a dokáže prísť aj s originálnym programom, akým bola súťažná relácia Zem spieva.

■ MUŽI Z REKLAMY

Na základe žrebu ako prvý absolvoval verejné vypočutie súčasný generálny riaditeľ RTVS Václav Mika, za ktorým nasledovali – odborník na reklamu Fedor Flašík, šéf a spolumajiteľ reklamnej agentúry Creo/Young Michal Ruttkay a generálny riaditeľ Tlačovej agentúry Slovenskej republiky (TASR) Jaroslav Rezník. Súčasný šéf RTVS Václav Mika označil svoj projekt za projekt kontinuity postavený na hodnotách verejnoprávnosti a následne predstavil svoju víziu RTVS o päť rokov – v roku 2022. Počíta so zvýšením financovania pre RTVS, prednostne so zvýšením základnej sadzby tzv. koncesií zo 4,64 eura na sedem eur. Popri modeli založenom na kombinácii koncesií, vlastných príjmov a príspevkov zo zmluvy so štátom uvažuje aj o variante financovania cez štátny rozpočet, a to pevným percentom HDP, konkrétne 0,225 percenta. To by podľa Miku vychádzalo približne rovnako ako v prípade zvýšenia koncesií. Chce dosiahnuť, aby RTVS bola absolútny líder v mediálnom priestore. Poskytne štyri plnoformátové stanice a piatu špecializovanú. Fedor Flašík chce zlepšenie riadenia, spravodajstva, publicistiky, vlastnej tvorby i nové priestory pre RTVS. Verejnoprávna inštitúcia by si podľa neho zaslúžila aj tretí program. Je za pokračovanie zlučovania verejnoprávnych médií, a to za pričlenenie TASR k RTVS a vznik „verejnoprávneho domu“. Budovu SRo, známu ako obrátená pyramída, by v budúcnosti videl ako galériu. RTVS a TASR by sa podľa Flašíka mali zmeniť na akciovú spoločnosť so stopercentnou účasťou štátu.

■ MEDIÁLNA REVOLÚCIA

Michal Ruttkay má predstavu, že „RTVS musí byť úspešným prí behom“. Ešte pred vypočutím prezentoval, že by zachoval súčasný stav financovania s hlavným príjmom z koncesií. Ruttkay má predstavu, že táto ustanovizeň musí totiž zareagovať na štvrtú priemyselnú revolúciu, na novú digitálnu éru. Chce priniesť nový systém personalizovanej tvorby programu, ktorý bude zamierený na rôzne záujmové skupiny a bude rešpektovať všetky vekové skupiny, a to aj mladú generáciu orientovanú na online zdroje. „Dnes RTVS nepatrí tejto mladej generácii,“ povedal. Chce priniesť inovácie a technológie, kde sa divák stáva tvorcom obsahu. Jaroslav Rezník začal svoju prezentáciu hroziacimi bariérami v šírení televízie, čo súvisí s prechodom na digitálne vysielanie televízie aj rozhlasu. Poslancom pripomenul nevyhnutné legislatívne zmeny v tejto oblasti. Podľa neho je otázkou, či ostanú koncesie ako hlavný zdroj príjmov RTVS; podľa neho však výška koncesií nie je adekvátna. „Realitou je hybridný model,“ doplnil. Predpokladá „hybridný model“ financovania súvisiaci s prechodom na digitalizáciu. Vo svojom projekte kritizoval súčasné vedenie za komerčnejší prístup k programu. Televízna Jednotka má byť podľa Rezníka plnoformátová, Dvojka venovaná deťom a náročnému divákovi a Trojka športu, publicistike a zdravému životnému štýlu. Zároveň povedal, že sa chce vrátiť k pôvodným názvom, a to Slovenský rozhlas a Slovenská televízia. V rozhlase by posilnil zameranie jednotlivých staníc na ich pôvodnú dramaturgiu a tvorbu.

■ VEREJNOPRÁVNY STATUS

Bývalá šéfka TV Markíza Zuzana Ťapáková predstúpila pred mediálny výbor a ďalších poslancov národnej rady ako posledná. Svoj projekt rozvoja a riadenia RTVS na roky 2017 až 2022 charakterizovala štyrmi slovami vychádzajúcimi zo skratky RTVS – rodina, tradície, vzdelanie a spoľahlivosť. Prieniky so svojím projektom vidí v projekte jedného z jej predrečníkov Jaroslava Rezníka. Nepriamo kritizovala niektoré návrhy Michala Ruttkaya zamerané na vznik nového online kanála najmä pre mladých ľudí sledujúcich v súčasnosti nie klasické médiá, ale sociálne siete a ďalšie internetové zdroje. V súčasnosti je podľa Ťapákovej RTVS viac komerčná, ako by mala byť. Posilnila by spravodajstvo, vlastnú novú pôvodnú slovenskú tvorbu a detské programy. Podľa jej slov by si viac pozornosti zaslúžil rozhlas. Do budúcnosti chce uvažovať o treťom televíznom kanáli zameranom na deti, šport a publicistiku. Ak by sa stala šéfkou RTVS, chcela by v RTVS posilniť jej verejnoprávny status. Ako pre médiá povedal predseda výboru Dušan Jarjabek, do pléna NR SR posúva všetkých osem kandidátov a poslanci by o novom šéfovi RTVS mali v tajnej voľbe hlasovať v prvom kole 15. júna a v prípade potreby v druhom kole 22. júna.

Objavný pohľad profesora Metoda Nečasa na sťahovanie národov

Slovania pred dvetisíc rokmi

KNIHA TÝŽDŇA

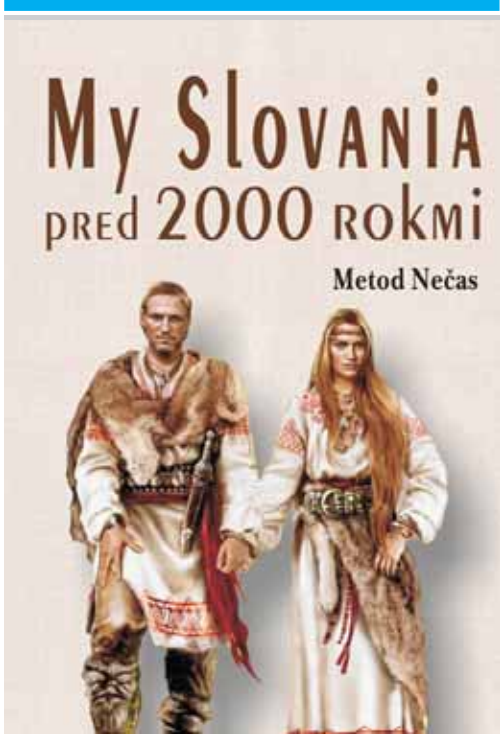

Našim čitateľom predstavujeme rozsahom neveľkú, ale veľmi zaujímavú, práve vydanú knihu Metoda Nečasa My Slovania pred 2000 rokmi. Publikácia vnáša svetlo do problematiky tzv. sťahovania národov a dokazuje, že ide o účelovú teóriu vymyslenú Nemcami pred asi dvesto rokmi, ktorá mala zdôvodniť ich nároky na územia východných Slovanov, Lužických Srbov, Poľska, Čiech atď. Naši historici túto účelovú teóriu nekriticky prevzali.

Na základe dôkladného štúdia staršej odbornej nemeckej historickej literatúry Nečas jednoznačne dokazuje, že ešte do roku 1800 aj samotní Nemci tvrdili, že Nemecko bolo osídlené Slovanmi a že Rimanmi uvádzaný „germánsky“ kmeň Suevov bol vlastne slovanský. Z toho vyplýva, že Slovania boli pôvodnými obyvateľmi nielen strednej Európy, ale aj skoro celého územia dnešného Nemecka. Až nacionalizácia v Nemecku v 19. storočí prevrátila tieto poznatky naruby a začalo sa tvrdiť a písať niečo úplne iné.

O každom pohybe národov sú od 3. storočia záznamy. Takže aj naše údajné prisťahovanie sa pod Tatry a k Dunaju v 6. storočí je len výmysel nemeckých historikov. Samozrejme, že aj maďarská historiografia ho s veľkou radosťou prebrala a stále to doteraz tvrdí. Lebo aj jej to z rovnakých dôvodov, t. j. územných nárokov voči nám, náramne pasuje. Ale úplne nepochopiteľné je niečo iné: Prečo to niektorí naši historici dodnes otrocky verklíkujú?

(jb)

NEKROLÓG

Každý, kto sa upísal publicistike, má svoju srdcovú tému. Pre niekoho je to história, pre iného hudba či spoločensko-politické témy. Pre Andreja MAŤAŠÍKA bolo tou zasľúbenou zemou najmä divadlo. Venoval sa mu ako publicista a spisovateľ, ale aj ako pedagóg. Jeho odchodom stráca slovenská kultúrna scéna jedného z erudovaných odborníkov na „dosky, ktoré znamenajú svet“.

Andrej Maťašík sa narodil 14. augusta 1953 v Košiciach. V rokoch 1968 – 1971 študoval na Strednej

Skvelý publicista i pedagóg

všeobecnovzdelávacej škole, odkiaľ jeho kroky smerovali na Divadelnú fakultu VŠMU v Bratislave, ktorú ukončil v roku 1976. To už pracoval ako dramaturg PKO v Bratislave. Následne ho osud zavial na miesto dramaturga Divadla pre deti a mládež v Trnave, pracoval vo vydavateľstve Obzor ako redaktor časopisov Film a divadlo a Javisko a tiež v Divadelnom ústave ako odborný pracovník a zástupca riaditeľa. Neskôr pôsobil ako pedagóg Fakulty dramatických umení Akadémie umení v Banskej Bystrici, ako redaktor a vedúci oddelenia kultúry denníka Slovenská Republika aj ako redaktor a vedúci oddelenia kultúry denníka Nový deň. Spočiatku uverejňoval divadelné kritiky a recenzie v rôznych slovenských denníkoch a časopisoch, neskôr sa okrem nich zameral na analytické štúdie z oblasti súčasného slovenského a svetového divadla. Je okrem iného spoluautorom monografie Umenie v živote človeka (1993) a samostatnej práce Činoherné divadlo na Slovensku (1993), ale aj publikácií Majstri scény (2003) či Slovenské divadlo v premenách času (2003). Za svoju prácu získal niekoľko ocenení. Medzi nimi ocenenie Literárneho fondu v oblasti divadelnej tvorby, pamätnú medailu Národného literárneho centra, pamätnú plaketu Národného hudobného centra či pamätný list pri príležitosti piateho výročia založenia Akadémie umení v Banskej Bystrici. Andrej Maťašík zomrel náhle 4. júna vo veku šesťdesiatštyri rokov. Česť jeho pamiatke!

(mab)

HUMORESKA

Ako sme sa nebývalo stmelili a zomkli

Neraz som už na tomto mieste skonštatoval, že poctivá slovenská krčma spĺňa kumulovanú funkciu informačnej agentúry, právnej poradne a ústavu pre výskum verejnej mienky pri jednom výčape, a to som ešte nespomenul primárny zábavný a najmä protismädový účel. Aj minule sme sa zišli v našej rodnej krčme Drevák a na úvod prešli najdôležitejšie udalosti domácej a zahraničnej politickej scény. Povedzme taký protikorupčný pochod organizovaný mládežou v Bradavici na Dunaji. Názory sa ako vždy vzorne líšili. Ruženka zvaná Víchrica tvrdila, že mládež má pravdu, aj keď väčšinou sú to drží vajčiaci a ešte drzejšie fifleny. Profesor Ľubo jej oponoval, že spomínaní stredoškoláci sú naivní a boli zneužití. Nesúhlasil s ním cigán Džuso a dôvodil, že dnešní mladí zďaleka nie sú naivní, keďže k nemu prišla na návštevu nemenovaná sedemnástka a nemohol sa jej zbaviť tri dni. Aby ju vyoral z bytu, tak jej navrhol, že pôjdu kúpiť vodku na benzínovú pumpu. Nechal ju, nech si vyberá značku, a ufujazdil domov. Napokon mal z toho ešte vytriasačky, keďže sa vyparil na cudzom bicykli.

Ďalším bodom programu bol protifajčiarsky pogrom u susedov v Čechách. Búrlivú debatu napokon ukončil krčmár Dano, ktorý vyhlásil, že v prípade podobnej legislatívnej zvrhlosti u nás vyhlási krčmu za súkromný klub pre hluchých, čím nekorektne narážal na to, že Jano zvaný Kvecinka má už týždeň zaľahnuté v ušiach. V nekorektných vodách plávala diskusia aj v treťom bode, ktorým bola utečenecká kríza a teroristické útoky u chudákov Angličanov. Najprv Roman alias Gitarista konštatoval, že pokiaľ po každom útoku bude benefičný koncert ako v Manchestri, tak nás zrejme čaká zaujímavá a najmä bohatá koncertná sezóna. Jeho cynické vyjadrenie sa snažil zahovoriť Slepý Ľuboš, že reku ťažko je s mladými frustrovanými chlapcami moslimskými narábať. Hneď nato ho prerušila Víchrica, ktorá dôvodila, že kde sa nedá podobrotky, je načim použiť pádnejšie argumenty. Neprotirečili sme jej, lebo pred troma dňami jedného rozdrapenca tak umravnila masívnym popolníkom, že doteraz leží U milosrdných na chirurgii. Ozvali sa aj hlasy, že by sa postihnuté krajiny mali viac venovať integrácii dietok Alahových. Edo, prezývaný tiež Žochár, ktorý si vytvoril nefajčiarsku zónu pri dverách na toaletu, konštatoval, že reku on sa primusí potiahnuť si z vodnej fajky, pokiaľ si Ibrahim dá z jeho fajnovej domácej klobásy...

V podobnom duchu prebiehala diskusia ešte dobrú polhodinku, kým sa Ľubo alias Profesor neozval, že podľa vyjadrenia európskych politických špičiek sa v prvom rade musíme stmeliť a nedať si siahať na naše hodnoty. Kým sme stačili od prekvapenia zavrieť ústa, vytiahol päťdesiateurovú bankovku a zahlásil, že má narodeniny. S pokojným svedomím môžem konštatovať, že nastalo nebývalé stmeľovanie.

Marek DANKO

Obdivuhodná životná a tvorivá bilancia prof. Ivana STADTRUCKERA sa uzavrela

Bol literátom, teoretikom, pedagógom aj historikom

Milan POLÁK – Foto: archív SNN

Plodný život profesora Ivana STADTRUCKERA (nar. 22. 1. 1935 v Krupine, zomrel 26. 5. 2017 v Bratislave) sa skončil v čase, keď pracoval na druhom diele dejín Slovenskej televízie. Prvý diel, zaberajúci obdobie od vzniku televízie na Slovensku až do roku 1989, má vyše tristo strán formátu A4 a vyšiel asi pred pol rokom. Druhý, autorom rozpracovaný diel pokračoval v ďalšom časovom slede a jeho záverom by boli posledné roky našej televízie. Pracoval na tomto pokračovaní aj v čase, keď ho už zdravie neposlúchalo a zostal, žiaľ, iba rozpracovaný. Škoda. Jeho pohľad na vývin a miesto televízie v spoločnosti bol totiž podmienený a vyrastal z jeho dôvernej znalosti tohto moderného komunikačného prostriedku. Verejnosť si možno ešte pamätá, že Ivan Stadtrucker bol v roku 1994 ústredným riaditeľom Slovenskej televízie. Zo všetkých predchádzajúcich i nasledovných riaditeľov tejto inštitúcie bol jediný, ktorý televíziu poznal takrečeno od piky, keďže v nej pracoval od konca päťdesiatych rokov až po obdobie, keď stál na jej čele. S Júliusom Paštékom patrí aj k zakladateľom slovenskej filmovej vedy a jeho fundamentálnym filmologickým dielom je kniha Krása tmy (1971). Z vyše desiatky zaujímavých prozaických kníh spomeňme aspoň cestopis Amerika na vlastnej koži alebo román Šablica. Výsledkom jeho takmer dvadsaťročného výskumu a viacerých ciest do Ameriky je objavné dielo o americkom výtvarníkovi slovenského pôvodu Warholovi s titulom Warhol, ten druhý Andy. Ale to všetko je len malá časť jeho plodného, pracovitého a statočného života na poli našej národnej kultúry.

Ivan Stadtrucker pracoval v televíznej inštitúcii niekoľko desaťročí. Ako absolvent Elektrotechnickej fakulty ČVUT v Prahe bol od roku 1958 pracovníkom zvukovej techniky v televíznom štúdiu Bratislava, po dvoch rokoch sa stal vedúcim televíznej techniky a v tom čase aj prvým vedúcim štúdia pre elektronickú hudbu v Česko-Slovensku.

■ PREDNÁŠAL V AMERIKE

Po pobyte v Amerike, kde o elektronickej hudbe prednášal na univerzite v Kansas City, bol niekoľko rokov redaktorom filmového vysielania televízie a neskôr pracoval v literárno-dramatickom vysielaní. Bol dramaturgom viac ako päťdesiatich televíznych inscenácií uvedených aj v legendárnej ére „bratislavských televíznych pondelkov“. V tom čase začal pedagogicky pôsobiť na VŠMU v Bratislave, publikoval prvé odborné filmografické a literárne práce, ale písal aj scenáre na dramatické relácie. V roku 1994 zaujal pozíciu generálneho riaditeľa Slovenskej televízie. Bolo to v čase, keď sa riaditelia a vedúci pracovníci televízie striedali ako na bežiacom páse, a tak ani on v tejto funkcii dlho nepobudol. Ale skutočnosť, že to bol dovtedy prvý riaditeľ televízie s predchádzajúcou dlhoročnou praxou, s pozoruhodnými výsledkami a so skúsenosťami z práce v televízii na rozmanitých postoch, je nesporná.

■ FILMOVÝ ZÁZRAK

Prvenstiev, ktoré môžeme Ivanovi Stadtruckerovi pripísať, je však viac. Napríklad v súvislosti s legendárnym česko-slovenským filmovým zázrakom v šesťdesiatych rokoch minulého storočia spomína sa ako prvý film v poradí dielo slovenského režiséra Štefana Uhra Slnko v sieti (1962). Pre hudbu k tomuto filmu, ktorej autorom bol Ilja Zeljenka, vytvoril Stadtrucker zvukovú stopu súvislého pásma rôzne modulovaných zvukov. Navyše pre jeden z filmov, ktorý do tohto „zázraku“ právom patrí, pre film režiséra Eduarda Grečnera Každý týždeň sedem dní (1964) napísal Ivan Stadtrucker scenár. Celkovo je autorom viac ako päťdesiatich scenárov k hraným i dokumentárnym televíznym filmom. Z tých významnejších spomeňme aspoň niektoré. Napríklad Za frontom (1974) – na motívy drámy V. Markovičovej-Zátureckej, Posledné interview s Dr. Schweitzerom (1975), Poslední parlamentári (1977), trinásťdielny televízny seriál Snehuľkovia (1978), Tam je hviezda Sírius (1983), Oddychový čas pre sudcu (1984), Mefisto a Faust v Paríži (1984), Paso doble pre troch (1986). Sám režíroval niekoľko krátkych filmov, napríklad Samuel Mikovíny, Podoby času, Alexandria, Albrecht Dürer a i. Z jeho významnejších aktivít ešte zaznamenajme dramaturgickú spoluprácu pri rekonštrukcii filmu bratov Siakeľovcov Jánošík z roku 1921 (1975).

Trvalým, objavným zaujatím prof. Ivana STADTRUCKERA bola osobnosť pop-artového umelca rusínskeho pôvodu Andyho Warhola.

Významná a priekopnícka je aj Stadtruckerova teoretická práca. Popri Júliusovi Paštekovi patrí k zakladateľom slovenskej filmovej vedy a vedy o audiovizuálnych umeniach.

■ KRÁSA TMY

Už v roku 1971 vydal podnes uznávanú knihu Krása tmy. Sústredil sa v nej najmä na fenomén filmu a na jeho vzťah k iným umeleckým disciplínam. Už v tejto jeho prvej teoretickej knihe sledujeme, ako sa u neho uprednostňovaním semiotických princípov formuje technicko-exaktný prístup k interpretácii filmu. Skúma okrem iného aj technológiu filmového diela, čo poukazuje na jeho pôvodné technické vzdelanie. Aj ďalšie jeho teoretické práce, ktoré vychádzali knižne, skúmajú otázky audiovizuálneho umenia v spoločenskom a umeleckom kontexte. Sú to napríklad knihy Čas projektívnej kultúry (1983), Videozáznam v umení a kultúre (1983), Dramaturgia hraného filmu (1991) a jedna z jeho záslužných najnovších analytických teoretických prác, ktorá vychádza z vlastného výskumu súčasných médií, má názov Teória masmediálnej (dis)komunikácie (2008). Napísal aj publikácie o zvukovej stránke a technike audiovizuálnych diel, autorsky sa zúčastnil na prácach spojených s vydaním viacerých kolektívnych publikácií z odboru dramatických umení a odborné state sústavne publikoval aj v časopise SAV Slovenské divadlo.

Súčasťou jeho výskumnej a teoretickej pôsobnosti bolo aj pedagogické účinkovanie. Prednášal na VŠMU Bratislava, na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave a na Akadémii umení v Banskej Bystrici. Na dvoch posledne menovaných vysokých školách zastával funkciu dekana fakulty.

Literárnu tvorbu Ivana Stadtruckera predstavuje asi desiatka kníh. Pri ich čítaní sa môžeme presvedčiť o jeho rozprávačskom talente, schopnosti plasticky a farbisto zobraziť stvárňované postavy a vzťahy. Čitateľa dokázal zaujať aj schopnosťou napísať dobrý a pútavý dramatický príbeh. V cestopisnej knihe Amerika na vlastnej koži vynikla jeho reportérska vynaliezavosť, humor aj irónia, ako aj umenie sviežeho a dobre sa čítajúceho opisu prežitých zážitkov či skúseností. Rovnako dobre sa čítajú jeho knihy Ohne vo vinohradoch, Kto zhasol svätojánsku mušku, päť krátkych próz v knihe Lásky nemilovaných, dramatický príbeh zo súčasnosti Šablica či kolekcia reportáží, ktoré sú ilustrované unikátnymi fotografickými dokumentmi, Idúc životom (vydala Matica slovenská v r. 2013).

■ KAPITOLA WARHOL

Osobitou kapitolou Stadtruckerovho tvorivého úsilia je jeho takmer tri desaťročia trvajúci intenzívny záujem o život a dielo amerického umelca slovenského pôvodu Andyho Warhola. Záujem o tohto umelca je však u Ivana Stadtruckera ešte dlhší. Už v roku 1971 sa zmieňuje o Andym Warholovi vo svojej prvej, vyššie spomínanej teoretickej knihe Krása tmy, a to v súvislosti s Warholovými filmami Sleep a Empir. Systematicky sa však tejto veľkej téme venuje od roku 1990. Po štúdiu obsiahlej literatúry podnikol niekoľko ciest do USA (1995, 1996, 1999). Navštívil popredné umelecké múzeá a galérie v New Yorku, Washingtone, Bostone, Chicagu, Los Angeles, Pittsburghu a iných mestách, kde vystavujú Warholove diela. Stretol sa s najbližšími spolupracovníkmi Andyho Warhola i s poprednými znalcami jeho života a tvorby. Cenné

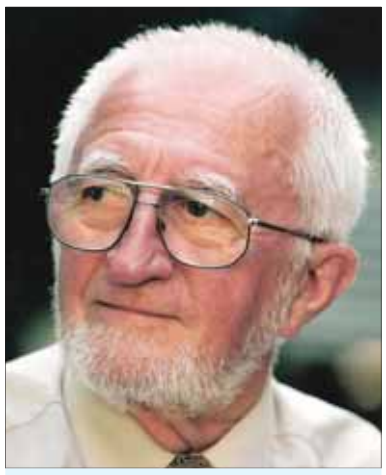

Profesor Ivan STADTRUCKER obohatil slovenskú filmovú vedu aj vedu o audiovizuálnych umeniach.

informácie mu poskytli Warholov brat John a ďalšie osobnosti. Výsledkom bolo napísanie obsiahlej, vyše dvestodvadsaťstranovej knihy s množstvom zaujímavých fotografií a reprodukcií diel s názvom Warhol, ten druhý Andy. V knihe sleduje životný príbeh Andyho Warhola v časovej následnosti a vždy sústreďuje pozornosť na tú Warholovu kreativitu, ktorá v danom období jeho života dominovala. Čitateľ sa dozvedá to podstatné, čo na Warhola pôsobilo a čo formovalo jeho myslenie, cítenie i budúce konanie.

Veľkú časť svojej knihy venuje autor filmárovi Warholovi, a to tak filmom, ktoré sám nakrútil, až po filmy, ktorých bol producentom. Výsledky jeho filmárskej aktivity posudzuje z teoretického nadhľadu a v kontexte vtedajšej americkej a európskej kinematografie. Venuje sa tiež estetickým, etickým a mediálnym zvláštnostiam slávnej sieťotlačovej tvorby Andyho Warhola. V závere sa sústreďuje na pozostalosť umelca a na jeho odkaz. Dospieva k názoru, že Andy Warhol spomedzi všetkých, vtedy žijúcich umelcov najúplnejšie zdokumentoval život človeka druhej polovice 20. storočia. Presvedčivosť celej knihy zvyšuje aj skutočnosť, že jej autor na rozdiel od iných Warholových vykladačov a životopiscov dôverne pozná kultúrne tradície prostredia, z ktorého pochádzali Warholovi rodičia a ktoré najmä vplyvom Warholovej matky, s ktorou sa Andy po celý život rozprával jej rodným rusínskym jazykom, predznamenali nielen Warholovo videnie, ale aj jeho reflexiu sveta.

Tvorivosťou a prácou naplnený život Ivana Stadtruckera obohatil našu národnú kultúru o veľkú sumu nesporných hodnôt. Okrem širokého spektra iných aktivít bol aj autorom viacerých príspevkov do Slovenských národných novín.

Autor je divadelný kritik a filmový publicista.

Pred 125 rokmi sa narodil nestor slovenského divadla Janko BORODÁČ

Divadlo ako neodvratný osud

Profesionálne slovenské divadelníctvo vyrastalo z ochotníckych koreňov. Na rozdiel od českej divadelnej tradície malo menšie autorské zázemie a viac sa spočiatku orientovalo na zemitú vidiecku tradíciu. Cesta od Jozefa Gregora Tajovského po Stanislava Štepku, teda od Ženského zákona po Radošinské naivné divadlo, bola z pohľadu teatrológov kľukatá, ale aj dobrodružná. Veľký kus práce na tejto ceste urobil práve Janko BORODÁČ, herec, režisér, dramaturg, pedagóg, prekladateľ, jeden zo zakladateľov slovenského profesionálneho divadla a národný umelec.

Maroš M. BANČEJ – Foto: archív autora

Janko Borodáč sa narodil 18. júna 1892 v Prešove v jednoduchej slovenskej rodine. Po vypuknutí prvej svetovej vojny musel v roku 1913 narukovať a odvelili ho na ruský front. Ako dôstojník rakúsko-uhorskej armády padol do ruského zajatia. Naučil sa tu po rusky, oboznamoval sa s ruskou literatúrou a umením a zapojil sa do ochotníckej divadelnej činnosti. V tábore v Jaransku hral v scénkach, ktoré sám nacvičoval, a tento dotyk múz ho už neopustil. Po návrate na Slovensko v roku 1918 začal učiť a zároveň organizovať ochotnícke divadelné predstavenia. Na odporúčanie profesora Alberta Pražáka začal ako prvý Slovák študovať herectvo na pražskom konzervatóriu. V sezóne 1921 – 1922 hral v Propagačnom súbore Slovenského národného divadla zvanom Marška (z nemeckého slova Marschkompanie). Tu sa stretáva so svojou budúcou manželkou, herečkou Oľgou Országhovou a s hercami Jozefom Kellom, Andrejom Bagarom a Gašparom Arbétom. Išlo o vôbec prvých slovenských profesionálnych hercov. Na požiadanie Oskara Nedbala nastúpili Borodáčovci do SND v Bratislave, kde Janko Borodáč pôsobil od roku 1929 ako režisér, dramaturg a umelecký šéf Činohry SND. Spočiatku režíroval päť až sedem hier ročne a zároveň začal vyučovať hereckú techniku na dramatickom oddelení Hudobnej a dramatickej akadémie.

■ INŠPIRATÍVNY PEDAGÓG

Borodáč dokázal, že ani poslanie pedagóga mu nie je cudzie. Umelecky aj ľudsky formoval také osobnosti neskoršieho slovenského divadelníctva, akými boli napríklad M. Gregor, M. Bancíková, B. Poničanová, R. Porubská, I. Lichard, J. Jamnický, K. L. Zachar, F. Dibarbora, M. Huba a iní. Bol si však vedomý koreňov, z ktorých vyšiel, a naďalej organizoval podporu verejnosti slovenskému divadelníctvu, rozvíjal tradíciu ochotníctva a z jeho radov dopĺňal súbor

Dejiny slovenského divadelníctva by boli bez vizitky a zástoja Janka BORODÁČA iba torzo.

SND. Na javisko SND uviedol vo vlastnej úprave diela slovenských klasikov (P. O. Hviezdoslava, J. Palárika, J. Chalupku), ako aj diela J. G. Tajovského, I. Stodolu, J. Hollého, F. Urbánka a odborne pomáhal ďalším novým autorom. Intenzívne sa venoval štúdiu ruskej dramatickej tvorby a po návšteve vtedajšieho ZSSR začal uplatňovať v divadle Stanislavského metódu. A neostalo len pri tom. Inscenoval hry Ostrovského, Gogoľa, Čechova, Gorkého, Afinogenova a iných, pričom jeho ideálom bolo súborové divadlo bez tzv. hviezd podľa vzoru Moskovského umeleckého divadla (MCHAT). Autorským vývinom prešiel postupne k psychologickému realizmu a začal sa formovať ako výrazná režisérska osobnosť. V sezóne 1931 – 1932, keď sa činoherný súbor rozdelil na slovenskú a českú činohru, stal sa vedúcim slovenskej časti.

■ CESTA NA VÝCHOD

Po druhej svetovej vojne ho poverili obnovou Východoslovenského národného divadla (dnes Štátne divadlo) v Košiciach a úspešne v ňom režíroval aj operné diela. Po návrate do Bratislavy opäť pôsobil ako režisér v SND a tiež pedagóg na VŠMU, kde učil herectvo a réžiu. Ako herec stvárnil v rokoch 1921 – 1948 na javiskách SND a Východoslovenského národného divadla takmer sto postáv. Bol organizátorom slovenského divadelného života a zaslúžil sa o vybudovanie profesionálneho divadelníctva. Zomrel v Bratislave 18. februára 1964. Na jeho pamiatku bola v roku 1970 odhalená pamätná tabuľa na budove Štátneho divadla v Košiciach a v Bratislave je podľa neho pomenovaná Borodáčova ulica.

Štvrťstoročie súťaže o láske k materinskej reči a našej domovine

Podujatie, čo si zaslúži hrubú zlatú reťaz

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Tvorivé súťaženie o najkrajšie vyznanie adresované slovenskej reči a krajine v tomto roku dovŕšilo strieborné jubileum. Tenká nitka tkaná odhodlaním a úsilím hŕstky tvorivých zakladateliek súťaže, podporená úsilím prekonať nejednu prekážku, sa postupne premenila na hrubú striebornú cvernu, ktorá spája mladé slovenské talenty celého sveta a dáva im priestor písať o svojom jazyku, domove i cite k slovenskosti.

Nové Zámky začiatkom júna otvorili už po dvadsiaty piaty raz náruč žiakom a študentom základných a stredných škôl, čo sa zapojili do tejto jedinečnej súťaže, ktorá má svoje špecifikum v tom, že podporuje aj mladú generáciu krajanov. A kategória prác Slovákov žijúcich v zahraničí ani tento rok nezaostala; v tomto roku do nej prišlo rovných stotridsaťšesť súťažných prác. Súťažili nielen školáci z Európy, ale i zo zámoria. Práce na adresu Krajanského múzea Matice slovenskej poslali z USA, Veľkej Británie, Cypru, Chorvátska, Maďarska, Rumunska i zo Srbska. Rok čo rok sa kvalita žiackych prác zlepšuje. Porota zložená z pracovníčok Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí a Matice slovenskej nemá ľahkú úlohu určiť, kto za svoje vyznanie dostanete nielen ocenenie, ale i niekoľkodňový pobyt na Slovensku.

Slávnostný program vyhlásenia výsledkov jubilejného ročníka súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, nad ktorým prebral záštitu predseda NR SR Andrej Danko, sa začal pri soche Antona Bernoláka v Nových Zámkoch. Hymna, presvedčivý a precítený recitačný prednes Juraja Sarvaša i krátke príhovory a položenie vencov k sochám prvého kodifikátora slovenského jazyka vytvorili dôstojný rámec slávnostného ceremoniálu, ktorý sa odohrával v priestoroch cisársko-kráľovskej jazdiarne. Za účasti významných hostí tu počas kultúrneho programu odovzdali najlepším hlavné ceny, osobitné ceny poroty, čestné uznania i osobitnú cenu Matice slovenskej, ktorá v tomto roku putovala do Chorvátska žiačke Barbare Kanisekovej. V závere ceremoniálu ŠPÚ vyhlásil ďalší, dvadsiaty šiesty ročník súťaže, ktorá je uznávaným pojmom medzi literárnymi súťažami na Slovensku.

Čas jubileí je i časom bilancovania. Nie je pochýb o tom, že súťaž má svoje opodstatnenie, zmysel i hodnotu. Naše poďakovanie patrí všetkým tým, ktorí sa pričinili o jej dlhoročné fungovanie i postupné etablovanie medzi množstvom iných súťaží. Súťaži želáme, aby sa časom strieborná cverna jej vývoja zmenila na ešte pevnejšiu – hrubú zlatú reťaz.

V Nových Zámkoch sa už po dvadsiaty piaty raz uskutočnilo vyhodnotenie súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko...

Valčan a Valčianka spievali v rožnovskom kostole aj v skanzene

Turčania káceli máj v Drevenom mestečku

Ján LUČAN – Foto: Jozef MERIAČ

O ceste matičiarov z Valče na sever Moravy sa rozhodlo ešte začiatkom tohto roka, keď si na to symbolicky podali ruky predseda tejto matičnej organizácie v Turci a správca farnosti v Rožnove pod Radhoštěm. A dokonca určili aj presný termín – v nedeľu dvadsiateho ôsmeho mája.

V tento deň na začiatku omše v rožnovskom Kostole Všech svatých privítal miestny dekan Kamil Obr početnú delegáciu Valčanov a tiež ich spevokoly Valčan a Valčianka. Bolo to pre domácich nečakané prekvapenie, najmä keď v chráme zazneli zvuky sprevádzajúcich harmoník so slovenskými spevmi. Záver liturgie preto končil spontánnym potleskom prítomných veriacich, a tak Turčania pridali ešte niekoľko ďalších piesní. Po skončení bohoslužieb nasledovalo srdečné stretnutie na fare s pohostením, kde Valčania odovzdali hostiteľom spomienkové predmety ako pamiatku na ich návštevu.

Potom podľa dohodnutého programu zamierili do Valašského múzea v prírode, kde spevokol Valčan a FS Valčianka striedavo vystúpili so slovenskými ľudovými piesňami v Drevenom mestečku. Ich repertoár odmeňovali návštevníci častým potleskom. Popoludní si Turčania prezreli prírodný areál so zaujímavými drevenými stavbami, ktoré už neraz poslúžili pri nakrúcaní aj slovenských filmov, a tiež sa zúčastnili s miestnymi folkloristami zo súboru Soláň na tradičnej ľudovej veselici Kácení máje.

Na záver sa premiestnili do ďalšej miestnej malebnej prírodnej časti Dolní Paseky, kde ich hostitelia srdečne privítali a Valčania na prejav vďaky opäť zanôtili, pričom sa pridali aj domáci hudobníci a speváci. S pocitom krásne prežitej slnečnej nedele sa Turčania vracali domov na Slovensko.

Vystúpenie slovenského spevokolu Valčan v kostole v Rožnove pod Radhoštěm počas svätej omše.

Grand Prix z medzinárodného festivalu slovanskej hudby v Moskve

Žilinské Mladé hlasy absolútnymi víťazmi

Text a foto: Lenka ZÁTEKOVÁ

Na 13. ročníku Moskovského medzinárodného festivalu slovanskej hudby 18. – 21. mája si veľmi úspešne počínali členovia miešaného zboru žilinského konzervatória Mladé hlasy, ktorí získali na podujatí Grand Prix a stali sa absolútnymi víťazmi. Úspech slovenských konzervatoristov je dôkazom kvalitnej prípravy a spojenia talentovaných mladých ľudí, ktorí sa chcú hudbe venovať naplno.

Absolútnych víťazov Moskovského medzinárodného festivalu slovanskej hudby z miešaného zboru Konzervatória v Žiline prijal predseda ŽSK Juraj BLANÁR a gratuloval im k úspešnej reprezentácii kraja i Slovenska.

„Ukázali, že dokážu vytvoriť mimoriadny celok a skvele reprezentovali Žilinskú župu v silnej medzinárodnej konkurencii," povedal predseda ŽSK Juraj Blanár, ktorý krátko po prenikavom úspechu členov zboru prijal a osobne im gratuloval. „Moje poďakovanie patrí aj dirigentovi Mladých hlasov a pedagógom, ktorí študentov pripravovali. Verím, že táto skúsenosť im pomôže v ďalších rokoch štúdia i na ostatných súťažiach, ktoré ich čakajú," uviedol J. Blanár. Zbor konzervatoristov v Moskve viedol uznávaný slovenský dirigent Štefan Sedlický, ktorý na prehliadke získal za umeleckú prípravu programu mimoriadne ocenenie. Cenu si odniesla tiež klaviristka Michaela Žišková za interpretáciu skladby Dmitrija Šostakoviča Prelúdium a fúga. Ako priblížil riaditeľ Konzervatória v Žiline Milan Oravec, pre stredoškolákov bola účasť na festivale zážitkom, pričom k účinkovaniu na ňom pristupovali s veľkou zodpovednosťou. „Už dávno som ich nevidel takých zapálených do prípravy na vystúpenie. Aj vďaka tomu si zaslúžene odniesli hlavnú cenu. Teší ma, že u nás študujú také výrazné mladé talenty a môžeme ich viesť k rozvoju schopností. Rovnako by som chcel poďakovať Žilinskej župe, ktorá iniciovala účasť zboru na festivale a finančne ju plne zabezpečila," uzavrel M. Oravec.

MATIČNÉ DEPEŠE

Vatra uprostred Európy

Matica slovenská v spolupráci s obcou Kremnické Bane a mestom Kremnica pripravujú 15. júla pri starobylom Kostole sv. Jána Krstiteľa v geografickom strede Európy oslavy 25. výročia zvrchovanosti Slovenska so zapálením Vatry zvrchovanosti. V bohatom kultúrnom programe v tamojšom amfiteátri od 17. h vystúpi dychová hudba Minciar z Kremnice, spevácke skupiny Prameň zo Žarnovice a Krnohári z Brezna, folkloristi z Hrušova, FS Vepor z Klenovca a folkové združenie Krpci z Prievidze. Zapálenie vatry sa uskutoční o 20. h.

Gorazdovský deň

Matičiari v Močenku so Združením slovanskej vzájomnosti a Svetovým združením Slovákov v zahraničí pripravili nedávno v Močenku, rodisku prvého známeho slovenského biskupa sv. Gorazda – žiaka vierozvestcov sv. Cyrila a Metoda, cyrilo-metodsko-gorazdovskú akadémiu na počesť 1 150. výročia jeho vysvätenia. V miestnom chráme sa na jubilejnej oslave zúčastnilo okolo štyristo účastníkov a hostí z Močenka a okolia. Podujatie bolo venované aj štvrťstoročiu kresťanského divadla na Slovensku – Gorazdov Močenok. V zastúpení organizátorov akadémiu aj s premietaním autorského umelecko-dokumentárneho filmu moderoval Stanislav Bajaník.

Andrej Mišanek v Čiernej Hore

Stály spolupracovník matičného týždenníka, výtvarník a literát Andrej Mišanek, ale aj ďalší známi slovenskí karikaturisti – Ľubomír Kotrha, Fedor Vico, Bobo Pernecký, Vojtech Krumpolec, Ján Fiťma, Rasťo Visokai, Michal Barvičák, Rado Repický, Ivan Chadžiev, a Vladimír Pavlík, vystavujú kreslený humor od 15. júna v čiernohorskom Cetinje, kde im usporiadala výstavu tamojšia vetva Matice čiernohorskej s podporou Prešovskej rozvojovej agentúry a Fondu na podporu umenia.

Na poctu Ritterovi

Slovenský ústav v Ríme, Únia slovenských spisovateľov, umelcov a kultúrnych tvorcov žijúcich mimo územia Slovenska, Spolok slovenských spisovateľov a OZ Libri Historiae pripravili podvečer 12. júna v Zičiho paláci v Bratislave slávnostný program Hommage à William Ritter pri príležitosti 150. výročia narodenia tohto autora, ktorý ako prvý upozornil svet na útlak Slovákov v Uhorsku. Publiku sa prihovorili J. M. Rydlo, M. Bielik a Ľ. Hromjak. Prednesom a hudobnou produkciou podujatie obohatili J. Šimonovič a M. Klas.

Tábor s umením

Východoslovenská galéria v Košiciach aj v tomto roku organizuje denný umelecký tábor pre deti plný tvorivých aktivít, návštev umeleckých ateliérov a galérií so poznávaním mesta aj umeleckých zbierok. Galerijné pedagogičky tiež pripravia art-kvíz a záverečnú vernisáž diel vytvorených počas tábora. Viac informácií nájdete na webovej stránke VSG alebo priamo v jej priestoroch na Hlavnej ul. 27 v propagačnom letáku.

(se)

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Blízka i ďaleká slovanská jednota

S Turícami, ktoré sme nedávno oslávili, súvisí začiatok šírenia Kristovho učenia vo „všetkých“ jazykoch sveta. V knihe kníh sa vymenúvajú národy, ktorých zástupcovia počuli z úst učeníkov svoju reč. Slovania sa vyslovene neuvádzajú, ale keď všetci, tak všetci. Keďže dnes máme na svete okolo dvoch tisíc jazykov, zrejme pod slovom „všetci“ treba rozumieť „všetky skupiny jazykov“, teda aj skupinu slovanských jazykov, kam patrí slovenčina, často označovaná za „stred“ slovančiny či za jazyk, ktorému ostatní Slovania porozumejú najľahšie.

Na štvrtom medzinárodnom festivale literatúry a hudby v bieloruskom meste Beriozka (asi tridsaťtisíc obyvateľov), nazvanom „Slavjansky vjanok“ (Slovanský venček), na ktorom sa po prvý raz zúčastnili aj Slováci – predstavitelia Matice slovenskej, sa to viac-menej potvrdilo. Domáci Bielorusi, Rusi, Srbi či Macedónci, ale aj iní (na festivale sa zúčastnili ešte Ukrajinci, Poliaci, Bulhari a jeden Čech – Ondřej Mrázek z Prahy, ktorý mimochodom dobre rozpráva po slovensky, lebo má manželku z Komárna) s tým v zásade súhlasili.

V Bielorusku, neďaleko poľských hraníc, neboli predstavitelia všetkých, ale iba deviatich slovanských národov. Potvrdzuje sa totiž, že Slovania sa stretávajú najmä pre jazykovú „kmeňovitosť“, horšie je to s ich pohľadmi na svet minulosti, ale aj prítomnosti a budúcnosti. Usilie o kultúrnu spoluprácu Slovanov ako akýsi prvý stupeň napĺňania slov Ľudovíta Štúra o potrebe slovanskej jednoty je pozoruhodné a potrebné, aj keď tu už to nie je také „jednofarebné“ ako pri jazykovej príbuznosti. Čítame, vidíme, počujeme, evidujeme aj mŕtvych. Žiaľbohu, rozpory medzi Slovanmi majú hlboké korene a zdá sa, že na svete sú sily, ktoré akoby ich podnecovali.

Pokiaľ ide o Bielorusko, rovinatú a skutočne zelenú krajinu, všade vládne pokoj. Pre niekoho možno pokoj bez potrebného pokroku, po dobrých širokých cestách sa premiestňujú vo veľkom nákladiaky a traktory. Pre iných pokoj vhodný na život, prácu a kultúru, zachovávanie tradícií. Krajina kontrastov: pri Leninovej soche aktuálna „Doska početa“ (Tabuľa slávy) a pri pravoslávnom chráme, postavenom na počesť obetí afganskej vojny, skladajú v prítomnosti dvoch vojenských vrtuľníkov prísahu vojaci.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
tasr

Druhý ročník matičného futbalového turnaja žiakov v Prešove

Súperili bojovne, ale v rytierskom duchu

Ingrid LUKÁČOVÁ – Foto: Viktor ZAMBORSKÝ

V Roku Jozefa Miloslava Hurbana a pri príležitosti 770. výročia prvej písomnej zmienky o meste Prešov rozhodli sa tamojší matičiari z Domu MS, MO MS a OMM v spolupráci s mestom Prešov a so ZŠ Sibírska usporiadať už po druhý raz futbalový turnaj pre žiakov základných škôl o Pohár Medzinárodného dňa detí.

Účastníci 2. ročníka futbalového turnaja základných škôl v Prešove usporiadaného na počesť Roka J. M. Hurbana a 770. výročia prvej písomnej zmienky o meste.

FOTORIPORT

Pekné ceny od matičiarov pre najlepšieho strelca, hráča a brankára.

O loptu sa bojovalo srdnato, ale korektne, a zápasy priniesli pekné športové výkony.

V telocvični spoluusporiadateľskej ZŠ súperili tri žiacke kolektívy prešovských škôl –CZŠ sv. Mikuláša, domáca ZŠ Sibírska, ZŠ na Ul. Matice slovenskej a družstvo ZŠ Chminianske Jakubovany. Povzbudiť ich prišli tiež spolužiaci, priaznivci futbalu aj členovia Mladej Matice. Účastníkov turnaja privítala riaditeľka D MS v Prešove Slávka Lukáčová, ktorá turnaj otvorila poďakovaním mestu za udelený podporný grant, všetkým organizátorom za obetavosť a nasadenie a zaželala deťom radosť zo športovania a z dobrých výsledkov. V odušev-nených bojovných stretnutiach, vedených však v rytierskom duchu pod dohľadom objektívneho rozhodcu, prvenstvo z vlaňajška obhájili mladí futbalisti zo ZŠ Sibírska, pred školákmi z Chminianskych Jakubovian a CZŠ sv. Mikuláša. Najlepším strelcom bol Denis Lauko (ZŠ Sibírska, Prešov), najlepším hráčom František Horváth (ZŠ Chminianske Jakubovany) a najlepším brankárom Ľuboš Ivan (ZŠ Sibírska, Prešov), ktorých výkony ocenili diplomom aj individuálnou cenou Domu Matice slovenskej. Rozhodca i organizačný tím udelili ešte jednu individuálnu cenu pre najužitočnejšieho hráča turnaja, ktorým sa stal Juraj Hurný (CZŠ sv. Mikuláša Prešov).

Kozliatka a hovoriaci vlk v Nitre

Laura ILLEŠOVÁ, Dom Matice slovenskej v Nitre

K Medzinárodnému dňu detí pripravil Dom Matice slovenskej v Nitre v spolupráci s Novým divadlom pre žiakov prvého stupňa Základnej školy sv. Marka slávnostné podujatie, na ktorom sa zúčastnilo osemdesiat predškolákov. Program otvorilo divadelné predstavenie Kozliatka a vlk, ktoré je veľmi populárne a teší sa obľube nielen u najmenších, ale aj u dospelých. Známy príbeh z klasickej rozprávky nitrianski

divadelníci odeli do nového šatu v modernom strihu. Po predstavení pripravili organizátori pre detičky tvorivé dielne, počas ktorých pracovníčky Domu MS učili, ako si z papiera vytvoria svojho vlastného rozprávkového hovoriaceho vlka. Keďže zážitky z inscenácie rozprávky mali veľmi intenzívne a živé, táto zábavná činnosť sa deťúrencom veľmi páčila, zaujala ich a každé dieťa si domov odnieslo spomienku na predstavenie v podobe vlastnoručne vytvoreného rozprávkového hrdinu.

AKO NA TO?

Množiace sa telefonáty a dopyty záujemcov o matičný týždenník chceme uspokojiť uverejnením týchto údajov o možnostiach objednania a predplatnom SNN.

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY
Ročné predplatné: 26,- €
Polročné predplatné: 13,- €
Štvrťročné predplatné: 6,50 €
objednávajte telefonicky:
043 / 3812 838, 0918 / 904 925
emailom: snnredakcia@matica.sk
cez formulár: www.snn.sk/index.php/predplatne
poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V čísle19 SNN sme sa pýtali, čo bolo historickým podnetom na oslavy 1. mája. Správna odpoveď: V Chicagu v roku 1886 sa konali masové demonštrácie robotníkov za osemhodinový pracovný čas, čo dalo vzniknúť tradícií prvomájových osláv Sviatku práce. Spomedzi odpovedí sme vyžrebovali týchto výhercov: Ján Koša, Bratislava; Marián Kmeť, Košice; Ivan Šarkan, Martin.

● Dnes sme zvedaví, aké výročie v súvislosti so zakladateľskou osobnosťou slovenského divadla Jankom Borodáčom sme si v týchto dňoch pripomínali?

Svoje odpovede nám posielajte na redakčnú adresu uvedenú aj v tiráži SNN našej administrátorke Ľubici Rišiaňovej do konca júna.

(red)

PRIPOMÍNAME SI

17. júna

– pred dvesto päťdesiatimi piatimi rokmi zakázala panovníčka Mária Terézia svojvoľne, bez súhlasu rodičov krstiť deti Židov (1762)

– pätnásť rokov od úmrtia Zory Kolínskej (1941 – 2002)

18. júna

– po bitke pri Kolíne, v ktorej rakúsko-uhorské vojská v roku 1757 zvíťazili nad pruskou armádou Fridricha II. Veľkého, cisárovná Mária Terézia osobne poctila hlavných strojcov víťazstva najvyšším vyznamenaním – Radom Márie Terézie; medzi nimi dvoch generálov Slovákov: Andreja Hladíka a Františka Nádaždyho; 260. výročie

– sto sedemdesiatpäť rokov od narodenia banskobystrického sochára Adolfa Husára, monumentalistu, profesora na budapeštianskej akadémii (1842 – 1885)

– stodvadsaťpäť rokov, čo sa narodil jeden zo zakladateľov slovenského profesionálneho divadla Ján Borodáč (1892 – 1964)

– pred sto desiatimi rokmi sa narodil organizátor SNP Ladislav Exnár, po povstaní umučený v Mauthausene (1907 – 1945)

– osemdesiatpäť rokov by mal scenárista a režisér Ján Roháč (1932 – 1980); režíroval prvú slovenskú televíznu inscenáciu Dovidenia, Lucien v roku 1957; preslávil sa však najmä v Prahe ako tvorca veľkých televíznych zábavných programov i muzikálovým filmom Kdyby tisíc klarinetů

19. júna

– pred desiatimi rokmi zomrel nezabudnuteľný slovenský futbalista povojnových rokov Gejza Šimanský (1924 – 2007); po skončení kariéry športovca pracoval ako lekárnik v Prešove

20. júna

– pred sto piatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky teológ a publicista Alojz Litva (1912 – 1998)

– deväťdesiat rokov, čo sa narodil sochár František Paročka (1927 – 2002)

– štyridsaťpäť rokov od smrti literárneho vedca a prekladateľa Mikuláša Bakoša (1914 – 1972)

21. júna

– šesťstopäťdesiat rokov, čo Pavol Slovák (Paulus Sclavus) dostal od uhorského kráľa v roku 1367 „škultéciu“, teda právo vykľčovať kus lesa a založiť obec; tak vznikla dedina Hronec

22. júna

– deväťdesiatpäť rokov od smrti národovca, publicistu a evanjelického kňaza Jána Vansu (1846 – 1922), manžela spisovateľky Terézie

23. júna

– tristošesťdesiatpäť rokov od narodenia barokového umelca Jána Brokoffa zo Spišskej Soboty, ktorý odmlada pôsobil v Česku; jeho sochy zdobia Karlov most i Hradčany (1652 – 1748)

– pred sto pätnástimi rokmi sa narodila muzeologička a knihovníčka Oľga Wagnerová; zaslúžila sa najmä o budovanie Univerzitnej knižnice a Knižnice SAV (1902 – 1976)

– herečka Zuzka Cigánová má životné jubileum

– pred piatimi rokmi zomrel literárny vedec Milan Jurčo (1931 – 2012), ktorý sa ako prvý slovenský literárny teoretik a kritik cielene venoval literatúre faktu

(jč)

Týždenník Matice slovenskej. Vydávajú MS a VMS, s.r.o., IČO 00 179 027, IČO 36 418 404. Martin. Šéfredaktor Maroš SMOLEC. Zástupca šéfredaktora Emil SEMANCO. Sídlo: P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811, e-mail: snn@matica.sk, snnredakcia@matica.sk. Filiálna redakcia: Grösslingová 23, 812 51 Bratislava. Administrácia: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin. Tel: 043/ 38 12 838, 38 12 811. Tlač Neografia, a. s., Martin.. Rozširuje PNS, Mediaprint Kapa a redakcia. Redakčná rada: Marián TKÁČ, Marián GEŠPER, Peter CABADAJ, Ján ČOMAJ, Ján JANKOVIČ, Jaroslav CHOVANEC, Peter ŠTRELINGER. Podávanie novinových zásielok povolené OZ SsRp Banská Bystrica, č.j.1081-93-PTP z 30. 3. 1993. Objednávky na predplatné prijíma redakcia SNN, Slovenská pošta a každý doručovateľ. Objednávky zo zahraničia: redakcia SNN a Slovenská pošta, a. s., Stredisko predplatného tlače, Námestie slobody 27, 810 05 Bratislava 15, e-mail: zahranicna.tlac@slposta.sk. Ročné predplatné 26 €, v ČR 530 Kč + 460 Kč poštovné, Európa 100€, ostatný svet 180USD. Neobjednané rukopisy a fotografi e nevraciame. MIČ 49 644, ISSN 0862-8823. EV 4009/10.